

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 2ος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς *Αναπληρωτής Καθηγητής
του Παν/μίου Αθηνών*

Μαρία Γαλάνη-Δράκου, *Φιλολόγος*
Βασίλική Καμπουρέλλη, *Φιλολόγος*
Ευαγγελία Λουτριανάκη, *Φιλολόγος Εκπαιδευτικός
Β/θμιας Εκπ/σης*

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Ιωάννης Πετρόπουλος, *Αναπληρ. Καθηγητής
του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης*
Χρίστος Κυριαζόπουλος, *Σχολ. Σύμβουλος*
Γεωργία Κατσαγάνη – Γιαννακοπούλου, *Φιλολόγος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Δημήτριος Καλανδράνης, *Σκιτσογράφος*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπυρίδων Καράμπαλης, *Φιλολόγος*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Σωτήριος Γκλαβάς, *Μόν. Πάρ. του Παιδαγ. Ινστιτούτου*

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Ο Απόλλων (Δυτικό αέτωμα του ναού του Διός στην
Ολυμπία, Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας

Αποφ. 16158/6-11-06 και 75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Αμφιλόχιος Παπαθωμάς – Μαρία Γαλάνη-Δράκου
Βασιλική Καμπουρέλλη – Ευαγγελία Λουτριανάκη**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

Ελληνικά Γράμματα

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 2ος

**Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία
Πράξεων 2.2.1.α: «Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ *Πρόεδρος του*
Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και
παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με
βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**
Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό
Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.**

Ενότητα 7

Αγαλματίδιο Σπαρτιάτη πολεμιστή από τη Δωδώνη (530-510 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων)

Ένας στοργικός ηγέτης

Α. Κείμενο Η προσωπικότητα του βασιλιά της Σπάρτης Αγησιλάου (444-360 π.Χ.) άσκησε σημαντική επίδραση στον Αθηναίο ιστορικό Ξενοφώντα. Μέσα από το ομώνυμο έργο του τελευταίου αναδεικνύεται η προσωπικότητα ενός ηγέτη αποφασιστικού και αποτελεσματικού, συνάμα όμως εξαιρετικά στοργικού προς τους συμπολίτες του.

Ἄπαντες ἐπιστάμεθα ὅτι Ἀγησίλαος, ὅπου ὤετο τὴν πατρίδα τι ὠφελήσειν, οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ κινδύνων ἀφίστατο, οὐ χρημάτων ἐφείδετο, οὐ σῶμα, οὐ γῆρας προύφασίζετο, ἀλλὰ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμιζε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν. Ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος καὶ τότε ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ, ὅτι δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων. Τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν ὁρῶν τὸν βασιλέα πειθόμενον; [...] Ὅς καὶ πρὸς τοὺς διαφόρους ἐν τῇ πόλει ὡσπερ πατὴρ πρὸς παῖδας προσεφέρετο. Ἐλοιδορεῖτο μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν, ἐτίμα δ' εἴ τι καλὸν πράττοιεν, παρίστατο δ' εἴ τις συμφορὰ συμβαίνοι, ἐχθρὸν μὲν οὐδένα ἡγούμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐθέλων, σῶζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομίζων, ζημίαν δὲ τιθεῖς εἴ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο.

Ξενοφῶν, Ἀγησίλαος 7.1-3

Γλωσσικά σχόλια

ἐπίσταμαι	γνωρίζω (πβ. ν.ε.: επιστήμη, επιστήμονας)
ὤετο (οριστ. παρατ. ρ. οἶομαι)	νόμιζε, πίστευε
οὐ πόνων ὑφίετο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. ὑφίεμαι)	δεν έπαυε (πβ. ν.ε.: ύφεση) να μοχθεί (πβ. ν.ε.: φιλόπρονος)
οὐ κινδύνων ἀφίστατο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. ἀφίσταμαι)	δεν απέφευγε (πβ. ν.ε.: απόσταση) τους κινδύνους

οὐ χρημάτων ἐφείδετο	δε λυπόταν (πβ. ν.ε.: φειδωλός, αφειδώς) τα χρήματα
προφασίζομαι	προβάλλω ως δικαιολογία
τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. ποιέω, ποιῶ)	δηλαδή να κάνει όσο το δυνατόν περισσότερα καλά στους υπηκόους του
τὸ ὠφέλημα	η ωφέλεια
καὶ τὸδε ἐγὼ τίθημι	και αυτό εδώ συγκαταλέγω (πβ. ν.ε.: θήκη, θέση, θέμα)
φανερὸς ἦν μάλιστα λατρεύων	φανερὰ φρόντιζε / υπηρετούσε σε μεγάλο βαθμό
τίς ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. ἀπειθέω, ἀπειθῶ)	ποιος θα ήθελε να μην υπακούει;
ὅς, ἧ, ὅ (αναφ. αντων.)	ο οποίος (μετά από ισχυρό σημείο στίξης μπορεί να μεταφράζεται και σαν δεικτική: αυτός)
ὁ / ἡ διάφορος, τὸ διάφορον	ο αντίπαλος, ο πολιτικός αντίπαλος
προσφέρομαι	συμπεριφέρομαι (πβ. ν.ε.: προσφορά, πρόσφορο, πρόσφορος)
λοιδορέομαι, λοιδοροῦμαι	κακολογῶ (πβ. ν.ε.: λοιδορία)
τὸ ἀμάρτημα	το σφάλμα, η αδικία (πβ. ν.ε.: αμαρτωλός, διαμαρτία)

<p>ἔτιμα (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. τιμάω, τιμῶ)</p> <p>παρίστατο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. παρίσταμαι)</p> <p>ἡγέομαι, ἡγοῦμαι</p> <p>ζημίαν δὲ τιθείς εἰ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο (ευκτ.αορ. ρ. ἀπόλλυμαι)</p>	<p>τιμούσε</p> <p>παραστεκόταν (πβ. ν.ε.: παράσταση, παραστατικός)</p> <p>ηγούμαι, θεωρώ (πβ. ν.ε.: ηγέτης, αφηγούμαι)</p> <p>και θεωρώντας το ζημιά (πβ. ν.ε.: αποζημιώνω, ζημιογόνος) αν κάποιος, ἔστω και ανάξιος, χανόταν (πβ. ν.ε.: απώλεια)</p>
--	---

Ερμηνευτικά σχόλια

Αγησίλαος: Διαδέχτηκε τον αδερφό του Άγη στον θρόνο της Σπάρτης (398 π.Χ.) και συνέχισε (από το 396 έως το 394 π.Χ.) τον πόλεμο με τους Πέρσες σημειώνοντας μεγάλες επιτυχίες. Παρά τη σωματική αναπηρία του (ήταν χωλός), απολάμβανε ευρείας αποδοχής λόγω της χαρισματικής προσωπικότητας και των στρατιω-τικών ικανοτήτων του.

δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων: Ο Ξενοφών σχολιάζει ιδιαίτερα την υποδειγματική για τους πολίτες της Σπάρτης συμπεριφορά του Αγησιλάου. Εφαρμόζοντας την αρχή ότι δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος να συνετίσεις κάποιον από τον παραδειγματισμό, ο Αγησίλαος επιδείκνυε συνέπεια στην τήρηση των νόμων, ωθώντας έτσι και τους συμπολίτες του να πειθαρχούν στις αρχές της πόλης.

Ερωτήσεις

1. Τι θεωρούσε καθήκον του σωστού πολιτικού ο Αγησίλαος σύμφωνα με τον Ξενοφώντα;
2. Πώς συμπεριφερόταν ο Αγησίλαος στους συμπολίτες του; Τι είδους σχέση επιδίωκε να δημιουργήσει μαζί τους;
3. Θα μπορούσε ο Αγησίλαος να χαρακτηριστεί, εκτός από ηγέτης, και «παιδαγωγός»; Ποια στοιχεία του κειμένου μπορούν να στηρίξουν αυτόν τον χαρακτηρισμό;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

πράττω [= κάνω, κατορθώνω, επιτελώ]

θ. πρα(γ)-

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: **πράττοιεν**]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόριζα	απλά	ὁ πρακτῆρ [= αυτός που κάνει κάτι] πραγματώδης [= κοπιώδης]	ἡ πρᾶξις(-η), τὸ πρᾶγμα, πραγματεύομαι [= (α.ε.) ασχολούμαι με κάτι, (ν.ε.) εξετάζω κάτι σε βάθος], πραγματικός, ὁ πραγματευτής [= έμπορος, εμπορικός αντιπρόσωπος], ἡ πραγματεία, τα πεπραγμένα,	πραγματικότητα, πράγματι, πραγμάτωση, πραγμάτευση πραματευτής [= γυρολόγος], πραμάτεια [= το εμπόρευμα του πραγματευτή]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόριζα	απλά		τό πρακτό- ρειον (-είο) [= (α.ε.) το γραφείο και το αξίωμα του φοροεισπρά- κτορα, (ν.ε.) επαγγελμα- τικό γραφείο εξυπηρέτησης], ὁ πράκτωρ [= (α.ε.) συλλέ- κτης φόρων, (ν.ε.) πρόσωπο που φέρνει σε πέρας υποθέ- σεις άλλων], πρακτικός	
	σύνθετα	ἀντιπράττω, [= εναντιώνο- μαι], ἡ εὐπρα- ξία [= η καλή συμπεριφορά], ἀπρακτῶ [= αδρανῶ] ἀπράγμων κοινοπραγῶ [= κάνω κάτι από κοινού με κάποιον], ἡ κοινοπραγία	διαπράττω, ἡ διάπραξις (-η), εἰσπράττω, ἡ εἴσπραξις (-η), συμπράττω, ἡ σύμπραξις (-η),	πραγματο- γνώμονας, [= πρόσωπο με ειδικές επιστημονικές ἢ τεχνικές γνώσεις που καλεῖται να γνωμοδοτήσει για ένα θέμα],

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	σύνθετα	πολυπραγμονῶ, [= ασχολούμαι με πολλά πράγματα]	ἡ δυσπραγία [= (α.ε.) η κακή τύχη, (ν.ε.) έλλειψη άνεσης στο βιοτικό επίπεδο], ἡ ἀπραξία [=η αδράνεια], ἄπρακτος, πολυπράγμων, πολυπραγμο- σύνη, εἰσπράκτωρ (-ορας), ἔμπρακτος, διαπραγμα- τεύομαι	πραγματο- ποιῶ, πραγματο- ποίησις, διαπραγμα- τεύσις, κοινοπραξία, πραξικόπημα, εχθροπραξίες

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω παράγωγες των ρ. πρᾶττω και πραγματεύω λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.):
πρᾶξις, πράκτωρ, πραγματεία, πραγματευτής.

2. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τις κατάλληλες λέξεις από τις στήλες της **Αρχαίας / Νέας Ελληνικής** του Λεξιλογικού Πίνακα:

α. Οι συνάδελφοί μου οργίστηκαν πάρα πολύ, όταν η αντιπροσωπεία του σωματείου μας γύρισε _____ από τη συνάντηση με τον υπουργό Εργασίας.

β. Το να κατηγορείς χωρίς λόγο τους άλλους είναι το πιο εύκολο _____.

γ. Ο _____ της ασφαλιστικής εταιρείας ειδοποίησε ότι θα περάσει για να πληρωθεί την Τρίτη.

δ. Έπρεπε να είχες κινηθεί γρηγορότερα. _____ μεγάλο σφάλμα περιμένοντας τόσον καιρό.

ε. Δε μου αρκούν τα λόγια. Περιμένω _____ απόδειξη της μεταμέλειάς σου.

3. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τα συνώνυμά τους στη στήλη Β':

A'	B'
φανερός	μόχθος
ποιῶ	έμφανής
ζημία	ρώμαλέος
πόνος	πράττω
ίσχυρός	βλάβη

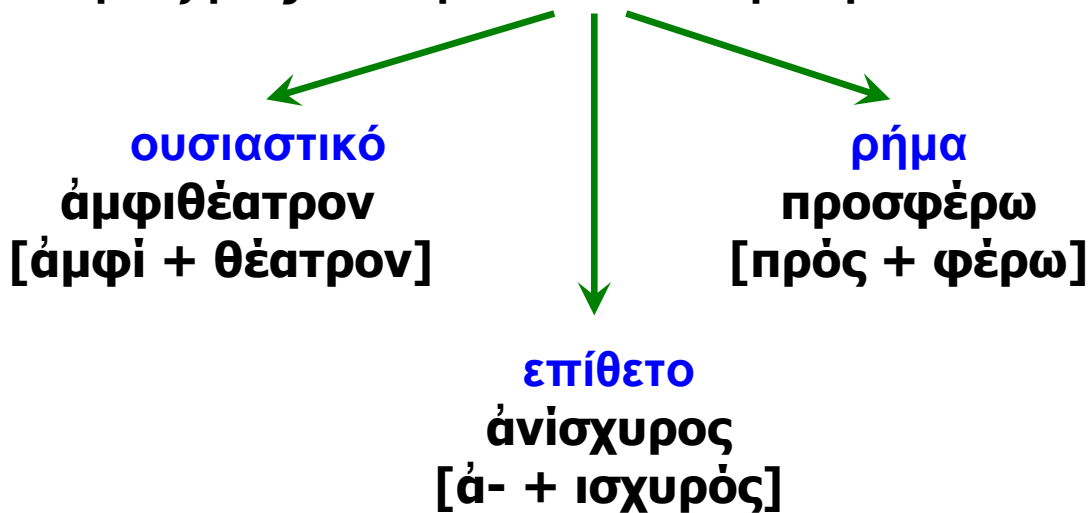
4. Να βρείτε τη σημασιολογική διαφορά των λέξεων «πραγμάτωση», «πραγμάτευση» και «διαπραγμάτευση» στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

B2. Ετυμολογικά

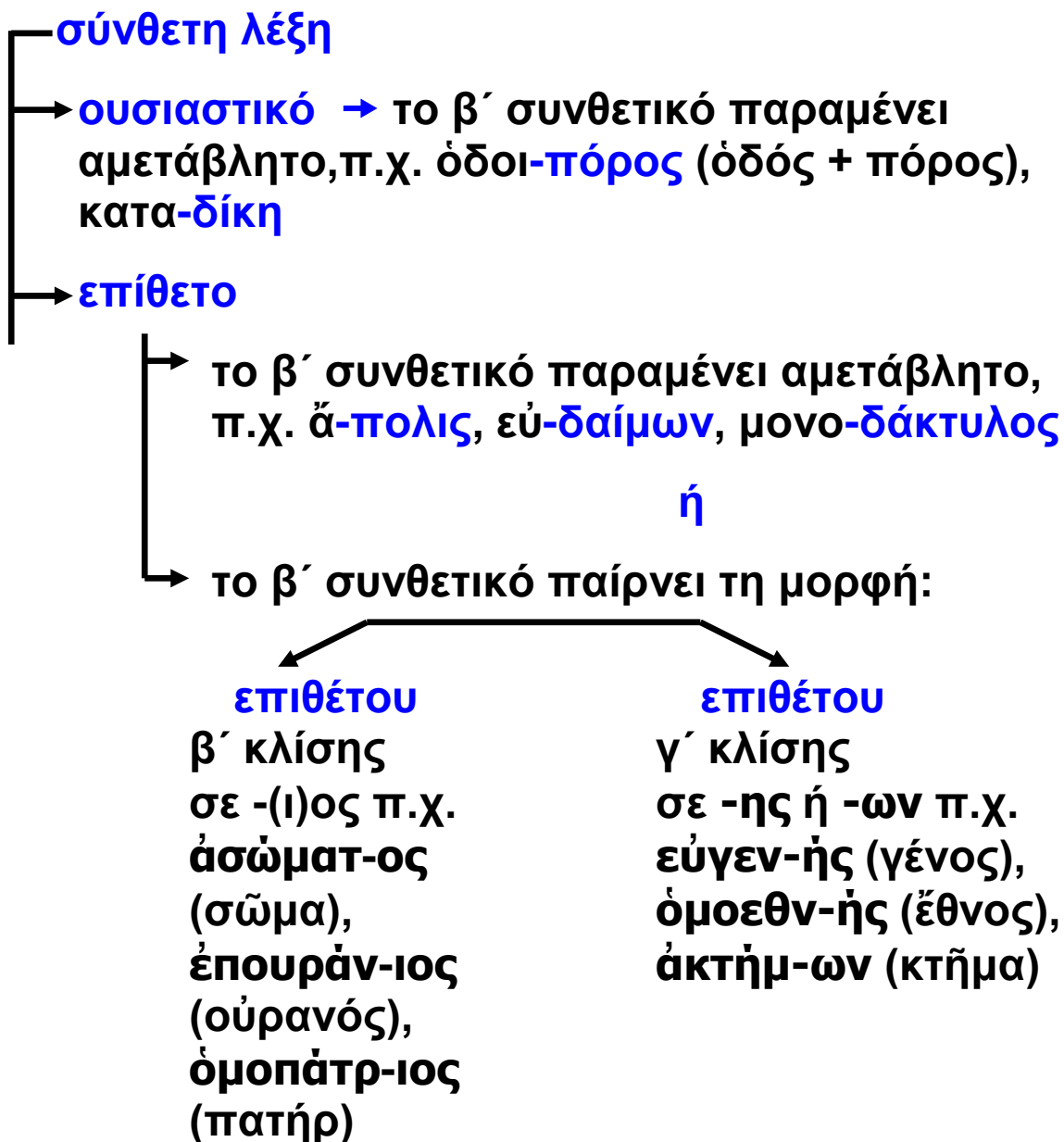
Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – ουσιαστικό

Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας ως δεύτερο συνθετικό τα εξής ουσιαστικά του κειμένου της Ενότητας: κίνδυνος, βασιλεύς, πατρίς, νόμος.

Κλιτή λέξη ως δεύτερο συνθετικό μπορεί να είναι:

Όταν το β' συνθετικό είναι ουσιαστικό, η σύνθετη λέξη που παράγεται μπορεί να είναι και αυτή ουσιαστικό (π.χ. ήμιθεος) ή επίθετο (π.χ. ἄπολις). Στη σύνθετη λέξη το β' συνθετικό άλλοτε παραμένει αμετάβλητο και άλλοτε μετασχηματίζεται. Ειδικότερα:

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετα ουσιαστικά της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

ἵππος + δρόμος ὁ _____

ὄπισθεν + δόμος ὁ _____

νόμος + διδάσκαλος ὁ _____

Γ. Γραμματική

1. Ευκτική ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου ενεργητικής φωνής

Οι τύποι πράττοιεν και συμβαίνοι του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι ευκτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής.

α. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Η ευκτική του ενεστώτα και του μέλλοντα έχει ως χαρακτηριστικό γνώρισμα τη δίφθογγο -οι-. Ο μέλλοντας έχει τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα με την προσθήκη του χαρακτηριστικού -σ- πριν από αυτές.

Ο αόριστος διαφοροποιείται από τον μέλλοντα ως προς τη χαρακτηριστική δίφθογγο, που είναι -αι- αντί για -οι-.

❖ Με βάση αυτές τις παρατηρήσεις να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους που λείπουν από τους πίνακες:

Ευκτική Ενεστώτα	Ευκτική Μέλλοντα	Ευκτική Αορίστου
πιστεύ-οιμι	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οις	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οι	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιμεν	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιτε	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιεν	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....

Παρατηρήσεις

1. Οι δίφθογγοι -οι- και -αι- στις καταλήξεις της ευκτικής είναι πάντοτε μακρόχρονες.
2. Η ευκτική αορίστου, όπως και η υποτακτική, δεν παίρνει αύξηση.
3. Για τον σχηματισμό και την κλίση της ευκτικής μέλλοντα και αορίστου ενεργητικής φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις ίδιες καταλήξεις, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των χρόνων αυτών.
π.χ.: πράττω → πράξοιμι - πράξαιμι,
βλάπτω → βλάψοιμι - βλάψαιμι,
σώζω → σώσοιμι - σώσαιμι.

β. Σημασίες και χρήσεις της ευκτικής

Σε κύριες προτάσεις η ευκτική μπορεί να εκφράζει:
– ευχή (ευχετική ευκτική). Μεταφράζεται: «μακάρι να...».
Συνήθως προηγούνται τα μόρια εἴθε, ὡς εἰ γάρ για έμφαση.

π.χ. Εἴθε σὺ φίλος ἡμῖν γένοιο. (= Μακάρι να γινόσουν φίλος μας!)

– το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (δυνητική ευκτική). Συνοδεύεται από το δυνητικό ἄν και μεταφράζεται: «θα ήταν δυνατόν να...», «θα μπορούσα να...».

π.χ. Ἔχεις ἄν με διδάξει τί ἐστὶ νόμος; (= Θα ήταν δυνατόν / Θα μπορούσες να με διδάξεις τι είναι νόμος;)

Πολλὰς ἄν εὖροις μηχανάς. (= Θα ήταν δυνατόν / Θα μπορούσες να βρεις πολλά τεχνάσματα.)

Σε δευτερεύουσες προτάσεις η ευκτική μπορεί να είναι:

– ευκτική του **πλαγίου λόγου**, η οποία συνήθως αντικαθιστά άλλες εγκλίσεις, όταν στον πλάγιο λόγο η δευτερεύουσα πρόταση εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου.

π.χ. **Ἐγὶγνώσκε ὅτι σὺ λέγοις τάληθῆ.**

– **επαναληπτική ευκτική**, που δηλώνει επανάληψη και μεταφράζεται: «κάθε φορά που...» (κυρίως σε υποθετικές, χρονικές και αναφορικές προτάσεις).

π.χ. **Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.** (= Ὅποτε / Κάθε φορά που έπιαναν κάποιον από τους εχθρούς, τον εκτελούσαν.)

– **δυνητική ευκτική**, που εκφράζει, όπως και στις κύριες προτάσεις, το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον.

π.χ. **Νῆες ὑμῖν πάρεισιν, ὥστε ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε.** (= Έχετε πλοία, και θα ήταν δυνατόν / θα μπορούσατε αιφνιδιαστικά να κάνετε επίθεση.)

2. Αναφορική αντωνυμία ὅς, ἥ, ὃ (= ο οποίος, η οποία, το οποίο)

Ακολουθεί γενικά την κλίση των δευτερόκλιτων επιθέτων σε **-ος, -η, -ον.**

❖ **Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν από τους πίνακες:**

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσ.	θηλ.	ουδέτ.	αρσ.	θηλ.	ουδέτ
ονομ.	ὄς	ἦ	ὄ			
γεν.						
δοτ.						
αιτ.						

Παρατηρήσεις

1. Δεν πρέπει να συγχέεται η αναφορική αντωνυμία με τους ομόηχους τύπους του οριστικού άρθρου (ἦ ≠ ἡ, οἶ ≠ οἱ, αἶ ≠ αἱ)· οι τύποι της αναφορικής αντωνυμίας παίρνουν τόνο.
2. Όλες οι αναφορικές αντωνυμίες παίρνουν δασεία.
3. Κατά τον ίδιο τρόπο κλίνεται και η αναφορική αντωνυμία ὄσπερ, ἦπερ, ὄπερ. Απλώς, στο τέλος κάθε τύπου προστίθεται το μόριο -περ χωρίς να επηρεάζεται ο τονισμός.

3. Αναφορική αντωνυμία ὄστις, ἦτις, ὄ τι

Η αναφορική αντωνυμία ὄστις, ἦτις, ὄ τι σχηματίζεται από την αναφορική ὄς και την αόριστη τίς. Κλίνεται και στα δύο μέρη της και τονίζεται πάντοτε το α΄ συνθετικό με τον τόνο που παίρνει και η απλή αναφορική αντωνυμία*.

* Για τις υπόλοιπες αναφορικές αντωνυμίες βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

❖ Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν από τους παρακάτω πίνακες:

ενικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι
γεν., ὅτου, ὅτου
δοτ., ὅτω, ὅτω
αιτ.

πληθυντικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ., ἅττα
γεν.		
δοτ.
αιτ., ἅττα

Παρατηρήσεις

1. Ο τύπος ἅττα διαφέρει από τον αντίστοιχο τύπο της αόριστης αντωνυμίας, επειδή παίρνει δασεία, όπως όλες οι αναφορικές αντωνυμίες.
2. Το ουδέτερο της αναφορικής αντωνυμίας ὅστις, ἥτις, ὅ τι γράφεται ὅ,τι ἢ ὅ τι (πβ. ν.ε.: Ὅ,τι και να ζητήσεις, θα το κάνω για σένα).

Ασκήσεις

1. Να τονίσετε και να αναγνωρίσετε γραμματικά τους εξής ρηματικούς τύπους ευκτικής: λατρευοί, σαλευοίς, παιδευοί, άλλαξαι, έξοργισαίς, έκπληξαις, καλυψαι.

2. Να μεταφέρετε τα παρακάτω ρήματα στο πρόσωπο της ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου που ζητείται:

οὗτος (κινδυνεύω)		οὗτος (βουλεύω)
Ενεστ.		
Μέλλ.		
Αόρισ.		

ἡμεῖς (γράφω)		ἡμεῖς (τοξεύω)
Ενεστ.		
Μέλλ.		
Αόρισ.		

3. Να συμπληρώσετε τους τύπους ευκτικής των χρόνων που λείπουν διατηρώντας το πρόσωπο του τύπου που δίνεται:

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος
πράττοις		
	κελεύσοιτε	
	συμβουλεύσοιεν	
		φυλάξαιμεν

4. Να μετατρέψετε τις παρακάτω ευκτικές ενεστώτα σε ευκτικές αορίστου στον ίδιο αριθμό και στο ίδιο πρόσωπο:

οὔτος λατρεύοι _____,
οὔτοι ίκετεύοιεν _____,
σύ έρμηνεύοις _____,
ήμεϊς τάττοιμεν _____,
ύμεϊς θεραπεύοιτε _____

5. Να μεταφράσετε τις φράσεις:

- α. λύομεν τόν γρίφον,
- β. λύωμεν τόν γρίφον,
- γ. λύοιμεν τόν γρίφον.

6. Να βρείτε το ρήμα των προτάσεων και να γράψετε στην παρένθεση τους τύπους ευκτικής του ίδιου χρόνου και αριθμού:

α. Σωκράτης δέ διαίτη τήν ψυχήν έπαίδευσε
(_____).

β. Άγησίλαος βασιλέως άγαθοὔ τοὔτο έργον ένόμισε,
τό τούς άρχομένους ώς πλειϊστα άγαθά ποιείν
(_____).

γ. Ό πατήρ ήμϊν πράττειν τά δέοντα συνεβούλευσεν
(_____).

7. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο της αναφορικής αντωνυμίας ὅς, ἥ, ὅ στις παρακάτω προτάσεις:

α. Τὸ χωρίον, _____ παρὰ τὸν ποταμὸν κεῖται, κατάφυτὸν ἔστι.

β. Οὗτοι τῶν στρατηγῶν ἄριστοὶ εἰσιν, _____ (δοτ. πληθ. αρσ. = στους οποίους) οἱ στρατιῶται μάλιστα πείθονται.

γ. Αἱ πόλεις, _____ ἀτείχιστοὶ εἰσιν, ῥαδίως ἀλίσκονται (= κυριεύονται).

δ. Τῶν ποταμῶν τινες, _____ πολὺν ῥόον (= δυνατό ρεύμα) ἔχουσιν, οὐ διαβατοὶ εἰσι.

ε. Τὰ δῶρα ταῦτα, _____ μοι ἔδωκας, πολυτελεῖ εἰσιν.

στ. Μέμνησαι τῶν λόγων, _____ ἤκουσάς μου;

8. Να συμπληρωθεῖ ο κατάλληλος τύπος των αντωνυμιῶν ὅσπερ και ὅστις, ὡστε να συμφωνεῖ με τα ουσιαστικά:

πολίτην	_____	_____
πόλεων	_____	_____
γονεῦς	_____	_____
ἰατροῖς	_____	_____
ἄνθρωποι	_____	_____
δῶρον	_____	_____

9. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε γραμματικά τους τύπους ευκτικής των φράσεων. Κατόπιν να εξηγήσετε τι δηλώνουν:

α. Μή γένοιτο, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ πράγματα ἐν τούτῳ.

β. Ἄρ' ἂν μοι ἐθελήσαις, ὦ Ἴερων, διηγήσασθαι ἃ εἰκὸς ἐστὶ εἰδέναι σε βέλτιον(= καλύτερα) ἐμοῦ;

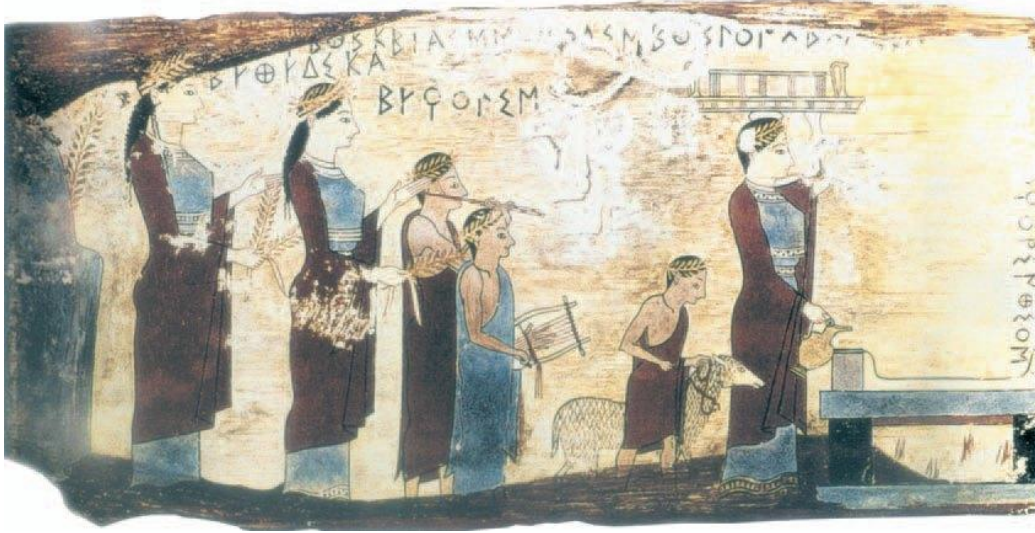
γ. Καὶ οἱ ὄνοι (= τα γαϊδούρια), ἐπεὶ τις διώκοι, προδραμόντες ἔστασαν (= προχωρούσαν και κατόπιν σταματούσαν).

Ἀρχῆς τετευχῶς ἴσθι ταύτης ἄξιος.

Μένανδρος, Γνῶμαι μονόστιχοι

Αν σου τύχει αξίωμα, να είσαι αντάξιός του.

Ενότητα 8

Πομπή πιστών που προσφέρει θυσίες στους θεούς (παράσταση σε ξύλο, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η γένεση της θρησκείας και της δικαιοσύνης

Α. Κείμενο Ο σοφιστής Κριτίας (460-403 π.Χ.) είναι ευρύτερα γνωστός λόγω της ηγετικής θέσης του στις τάξεις των Τριάκοντα Τυράννων, καθεστώς που επιβλήθηκε στην Αθήνα μετά την ήττα της στον Πελοποννησιακό πόλεμο. Από το φιλοσοφικό και λογοτεχνικό έργο του πολύ λίγα έχουν σωθεί. Στο απόσπασμα από το σατυρικό δράμα του Σίσυφος που θα μελετήσετε μας δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσουμε τη θεμελιώδη διδασκαλία του Κριτία –αλλά και πολλών άλλων σοφιστών– σύμφωνα με την οποία η θρησκεία, ο νόμος και η τάξη είναι ανθρώπινες επινοήσεις.

**Ἦν χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος
και θηριώδης ἰσχύος θ' ὑπηρέτης,
ὅτ' οὐδέν ἄθλον οὔτε τοῖς ἐσθλοῖσιν ἦν**

οὐτ' αὖ κόλασμα τοῖς κακοῖς ἐγίγνετο.

5 κάπειτὰ μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι νόμους
θέσθαι κολαστάς, ἵνα δίκη τύραννος ἢ
τὴν θ' ὕβριν δούλην ἔχη·
ἐζημιούτο δ' εἰ τις ἐξαμαρτάνοι.

Ἔπειτ' ἐπειδὴ τὰμφανῆ μὲν οἱ νόμοι

10 ἀπειργον αὐτοῦς ἔργα μη πράσσειν βία,
λάθρα δ' ἔπρασον, τηνικαῦτὰ μοι δοκεῖ
πυκνός τις καὶ σοφός γνώμην ἀνήρ
θεῶν δέος θνητοῖσιν ἐξευρεῖν, ὅπως
εἴη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι, κἄν λάθρα

15 πράσσωσιν ἢ λέγωσιν ἢ φρονῶσι τι.

Ἐντεῦθεν οὖν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο,
ὡς ἔστι δαίμων ἀφθίτῳ θάλλων βίῳ
νόῳ τ' ἀκούων καὶ βλέπων, φρονῶν τε καὶ
προσέχῳ τε ταῦτα καὶ φύσιν θεῖαν φορῶν,

20 ὅς πᾶν μὲν τὸ λεχθὲν ἐν βροτοῖς ἀκούσεται,
τὸ δρῶμενον δὲ πᾶν ἰδεῖν δυνήσεται.

Κριτίας, Σίσυφος απ. 19, στ. 1-21

Γλωσσικά σχόλια

ἦν χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος
(ὁ/ἡ ἄτακτος, το
ἄτακτον) ἀνθρώπων βίος

ὁ/ἡ θηριώδης, το
θηριῶδες

υπήρχε μια εποχή που
ἔλειπε ο νόμος / η τάξη
ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώ-
πων (πβ. ν.ε.: ἀταξία,
τακτοποιῶ)

που ταιριάζει σε θηρίο,
που χαρακτηρίζεται ἀπὸ
θηριωδία

τὸ ἄθλον	το βραβείο, το έπαθλο (πβ. ν.ε.: αθλοθέτης, αθλοπαιδιά)
ὁ ἐσθλός, ἡ ἐσθλή, το ἐσθλόν	ο ενάρετος
αὖ	πάλι, από την άλλη πλευρά
το κόλασμα	η τιμωρία (πβ. ν.ε.: κόλαση, κολαστήριο)
κάπειτά (= καί έπειτα, κράση) μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι (= οί ἄνθρωποι, κράση) θέσθαι (απαρ. αορ. β´ ρ. τίθεμαι) νόμους	κι έπειτα έχω την εντύπωση ότι οι άνθρωποι θέσπισαν (πβ. ν.ε.: θέμα, θέση, θετός) νόμους
ὁ κολαστής	ο τιμωρός
τύραννός εἰμι	εξουσιάζω, κυβερνώ
ἡ ὕβρις	η αλαζονεία, η ξιπασιά, (εδώ) η αδικία, η ασυδοσία
ἐζημιοῦτο (γ´ εν. οριστ. παρατ. ρ. ζημιόομαι, ζημιοῦμαι)	τιμωρούνταν
ἐξαμαρτάνω	σφάλλω, αδικώ
τάμφανῆ (= τά έμφανῆ, κράση) οί νόμοι ἀπεῖργον αὐτούς ἔργα μη πράσσειν βία	οι νόμοι εμπόδιζαν αυτούς να διαπράττουν φανερές αδικίες
λάθρα	κρυφά (πβ. ν.ε.: λαθραίος, λαθροκυνηγός)

<p>τηνικαῦτα πυκνός τις και σοφός γνώμην ἀνήρ θεῶν δέος θνητοῖσιν (= θνητοῖς) ἔξευρεῖν (απαρ.αορ. β´ ρ. ἔξευρίσκω) ὅπως εἶη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι (= κακοῖς), κᾶν φρονέω, φρονῶ</p>	<p>τότε ένας άνθρωπος ευφυής και σοφός ότι επινόησε (πβ. ν.ε.: εφευρίσκω, εφεύρεση) για τους θνητούς τον φόβο των θεῶν για να υπάρχει κάποιος φόβος για τους κακούς, ακόμα και αν σκέφτομαι, σχεδιάζω (πβ. ν.ε.: φρόνημα, φρόνηση)</p>
<p>ἐντεῦθεν το θεῖον εἰσηγή- σατο (ρ. εἰσηγέομαι, εἰση- γοῦμαι) ὡς ἔστι δαίμων ἄφθιτῷ (επίθ. ὁ/ἡ ἄφθι- τος, το ἄφθιτον) θάλλων βίῳ νόῳ (ουσ. ὁ νοῦς) τ´ ἀκούων καί βλέπων,φρονῶν τε και προσέχων τε ταῦτα και φύσιν θεῖαν φορῶν (μτχ. ενεστ. ρ. φορέω, φορῶ)</p>	<p>από τότε εισηγήθηκε / δίδαξε το θεῖο, ότι δηλαδή υπάρχει θεός που ζει αιώνια και που ακούει και βλέπει με τον νου και σκέφτεται και επιτηρεῖ αυτά και είναι περιβεβλη- μένος με τη θεία φύση</p>
<p>πᾶν το λεχθέν (μτχ. παθ. αορ. α´ ρ. λέγομαι) ὁ βροτός</p>	<p>καθετί που λέγεται ο θνητός</p>

Ερμηνευτικά σχόλια Ἦν χρόνος ὅτ’: Η φράση αυτή αποτελεί συνηθισμένη έναρξη μυθικών διηγήσεων στην αρχαιότητα. Μοιάζει πολύ με την εισαγωγική φράση των δικών μας παρα-μυθιών: *ήταν κάποτε...* Με παρόμοιο τρόπο σκιαγραφεί ένας άλλος μεγάλος σοφιστής, ο Πρωταγόρας, στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο, τα πρώιμα στάδια του ανθρώπινου πολιτισμού.

Ἦν χρόνος ὅτ’ ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος... ἐζημιούτο δ’ εἰ τις ἐξαμαρτάνοι: Οι περισσότεροι σοφιστές που πήραν θέση πάνω στο ζήτημα της προέλευσης του νόμου και της δικαιοσύνης δίδασκαν ότι κατά την πρώτη περίοδο της εμφάνισης των ανθρώπων στη Γη δεν υπήρχαν ούτε κοινωνική οργάνωση ούτε νόμοι. Οι άνθρωποι κατευθύνονταν περισσότερο από τα ένστικτά τους και το δίκαιο του ισχυροτέρου, συνεπώς η ειρηνική συμβίωση δεν ήταν εφικτή· ο πιο δυνατός υπερίσχυε και επέβαλλε τη θέλησή του στους αδύνατους. Η πρωτόγονη αυτή κατάσταση αντιμετωπίστηκε χάρη στον νόμο και στο δίκαιο, που διαμόρφωσαν νέες συνθήκες ζωής για το ανθρώπινο γένος. Οι άνθρωποι προσπάθησαν με αυτά τα μέσα να εγκαθιδρύσουν στις κοινωνίες τους τη δικαιοσύνη και νά τιμωρήσουν την ὕβριν, δηλαδή την αλαζονεία που οδηγεί στην αδικία. Υπάκουαν όμως στους νόμους μόνο όταν υπήρχε κίνδυνος να γίνουν αντιληπτοί και να τιμωρηθούν για την παράβαση που είχαν διαπράξει.

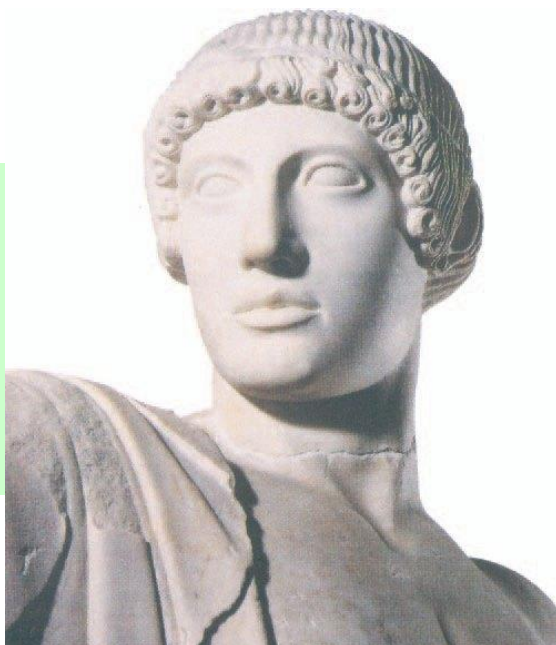
τηνικαῦτὰ μοι δοκεῖ πυκνὸς τις καὶ σοφὸς γνώμην ἀνὴρ: Κατά τον Κριτία, η ολοκληρωτική επικράτηση του νόμου και του δικαίου εξασφαλίστηκε μόνο όταν ένας οξυδερκής άνθρωπος επινόησε τους θεούς, που παρατηρούν τις πράξεις του ανθρώπου και κρίνουν ακόμα και αυτές που ξεφεύγουν από τη ματιά

των αρχόντων της πόλης. Έτσι, ο σοφιστής παρουσιάζει τη θρησκεία ως ελεγκτικό θεσμό που βασίζεται στο δέος που προκαλεί ο παντεπόπτης, παντοδύναμος και αθάνατος θεός.

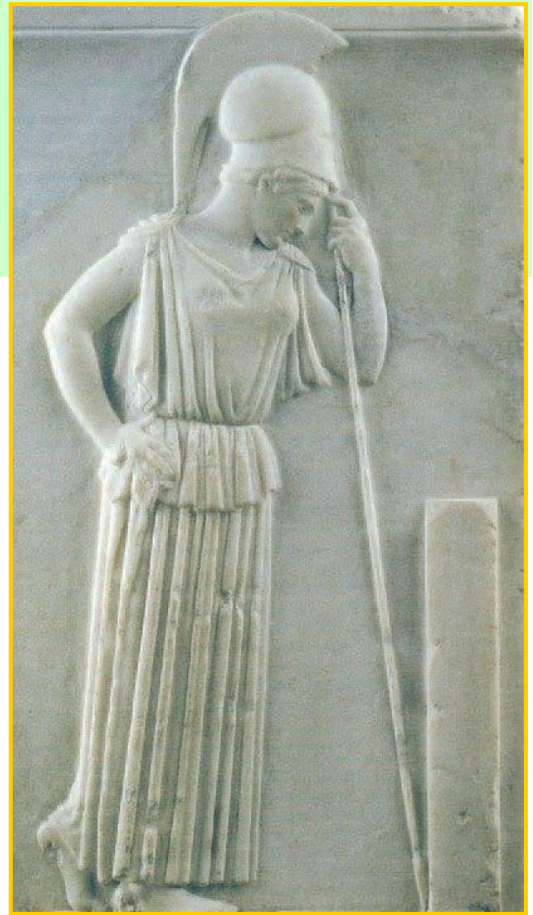
Ερωτήσεις

1. Ποια κατάσταση επικρατούσε, όταν ο άνθρωπος έκανε τα πρώτα βήματά του πάνω στη Γη; Πώς συντέλεσε η εμφάνιση του νόμου στη βελτίωση αυτής της κατάστασης;
2. Γιατί χαρακτηρίζει ο Κριτίας σοφό τον άνθρωπο που επινόησε τη θρησκεία;
3. Για ποιους λόγους, κατά τη γνώμη σας, η πίστη στους θείους και άγραφους νόμους άρχισε να φθίνει σταδιακά; Ποιοι παράγοντες συντέλεσαν σε αυτή την εξέλιξη;
4. Ο Κριτίας περιγράφει έναν θεό που επινοήθηκε από έναν σοφό άνθρωπο, με σκοπό να εποπτεύει τα ανθρώπινα και να προλαμβάνει την αδικία με τον φόβο που εμπνέει στους ανθρώπους. Να συγκρίνετε τα χαρακτηριστικά αυτού του θεού με εκείνα του χριστιανικού Θεού.

Ο Απόλλων από το δυτικό αέτωμα του ναού του Δία στην Ολυμπία (Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)

**Η Αθηνά σε περισυλλογή.
Η θεά στηρίζεται στο δόρυ της
και κοιτάζει μια επιτύμβια στήλη
(ανάγλυφο του 470-450 π.Χ.,
Μουσείο Ακροπόλεως).**

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

**ἄθλος [= διαγωνισμός, αγώνας για την κατάκτηση
βραβείου, (μτφ.) πάλη, μόχθος]
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: ἄθλον]**

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	ἀθλεύω [= αγωνίζομαι για κάποιο έπαθλο], τὸ ἄθλον [= βραβείο αγώνα, (πληθ.) αγώνας]	ἀθλῶ (ν.ε.: αθλούμαι), ἡ ἄθλησις (-η) ὁ ἀθλητής, ἀθλητικός, το ἄθλημα, ἄθλιος [= ταλαίπωρος, ελεεινός] ἡ ἀθλιότης (-τητα)	αθλητισμός
	σύνθετα	ἡ ἀθλοθεσία	ὁ ἀθλοθέτης [= αυτός που απονέμει το βραβείο], ἀθλοφόρος, το πένταθλον (-ο), τὸ δέκαθλον (-ο), φίλαθλος, τὸ ἔπαθλον (-ο)	αθλοπαιδιές [= αθλητική ψυχαγωγική δραστηριότητα], αθλητίατρος, αθλητικογράφος, συναθλητής, πρωταθλητής, πρωταθλητισμός αντιαθλητικός

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με την κατάλληλη λέξη από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

α. Η Ελλάδα αναδείχθηκε _____ Ευρώπης στο ποδόσφαιρο το 2004.

β. Στους Ολυμπιακούς Αγώνες της αρχαίας Ελλάδας το _____ ήταν στεφάνι αγριελιάς.

γ. Η Εκκλησία ονόμασε τους αγίους Δημήτριο και Γεώργιο _____.

2. Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α' με αυτές της στήλης Β', επιφέροντας τις αναγκαίες αλλαγές ώστε να προκύψουν αποδεκτά ονοματικά σύνολα:

A'	B'
αντιαθλητικός	αθλητισμός
αθλητικός	έπαθλο
σχολικός	άθλημα
χρηματικός	συμπεριφορά
επίπνοος	συντάκτης

3. Να εξετάσετε με τη βοήθεια των λεξικών σας πώς η λέξη **ἄθλιος** πήρε τη σημασία «ταλαίπωρος, δυστυχής». Για να βοηθηθείτε, σκεφτείτε τα ζεύγη λέξεων: **ἀγωνία - ἀγών, μοχθηρός - μόχθος, πονηρός - πόνος.**

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – επίθετο

Κατά τη σύνθεση, όταν το β' συνθετικό είναι επίθετο, μένει αμετάβλητο.

π.χ. **δύσ-βατος** (βατός), **πάγ-καλος** (καλός),
ἄ-γνωστος (γνωστός)

Ασκήσεις

1. Να γράψετε από μία σύνθετη λέξη της α.ε. χρησιμοποιώντας ως β' συνθετικό τα επίθετα σοφός και πᾶς.

2. Με τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε.:

ἀ- + φυσικός _____

πολύς + ποικίλος _____

ἀ- + ἴσος _____

πρό + δῆλος _____

φίλος + καλός _____

3. Να συνδυάσετε τα πρώτα συνθετικά της στήλης Α' με όσο το δυνατόν περισσότερα επίθετα από τη στήλη Β', ώστε να προκύψουν σύνθετα επίθετα της α.ε. Στη συνέχεια να σημειώσετε στη στήλη Γ' τις σύνθετες λέξεις που προκύπτουν:

A'	B'	Γ'
ἀ-	ὅμοιος	
δυσ-	δῆλος	
παρά	ἀνάλογος	
κατά	σύμμετρος	

Γ1. Γραμματική

1. Ευκτική ενεστώτα του ρ. εἰμί και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Ο τύπος εἶη του κειμένου της Ενότητας (στ. 14) είναι τύπος ευκτικής ενεστώτα του ρ. εἰμί.

Η ευκτική ενεστώτα του ρ. εἰμί δε σχηματίζεται με τη χαρακτηριστική δίφθογγο -οι-, όπως αυτή των βαρύτονων ρημάτων.

Κλίση ευκτικής ενεστώτα ρ. εἰμί

εἶη	εἶημεν / εἶμεν
εἶης	εἶητε / εἶτε
εἶη	εἶησαν / εἶεν

Η ευκτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την ευκτική ενεστώτα του ρ. εἰμί, π.χ. λευκῶς, -υῖα, -ὄς εἶην, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. λελύκ-οιμι, λελύκ-οις κτλ.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική ευκτική παρακειμένου ε.φ. του ρ. κελεύω:

κεκελευκῶς,	-υῖα,	-ὄς	_____
»	»	»	_____
κεκελευκότες,	-υῖαι,	-ὄτα	_____
»	»	»	_____
»	»	»	_____

2. Γ' κλίση επιθέτων

Αφωνόληκτα τρικατάληκτα σε **-ας, -ασα, -αν**

Ο τύπος **πᾶν** του κειμένου ανήκει στο αφωνόληκτο τρικατάληκτο επίθετο **πᾶς, πᾶσα, πᾶν**. Άλλα επίθετα αυτής της κατηγορίας είναι τα σύνθετά του **ἅπας** και **σύμπας**. Ακολουθεί η κλίση του:

	ενικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	πᾶς (< πάντ-ς)	πᾶσα	πᾶν (< πάντ-)
γεν.	παντ-ός	πάσης	παντ-ός
δοτ.	παντ-ί	πάση	παντ-ί
αιτ.	πάντ-α	πᾶσαν	πᾶν (<πάντ-)
κλητ.	πᾶς (< πάντ-ς)	πᾶσα	πᾶν (<πάντ-)

	πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α
γεν.	πάντ-ων	πασῶν	πάντ-ων
δοτ.	πᾶσι (< πάντ-σι)	πάσαις	πᾶσι (< πάντ-σι)
αιτ.	πάντ-ας	πάσας	πάντ-α
κλητ.	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α

Παρατηρήσεις

1. Το θηλυκό γένος κλίνεται κατά την α' κλίση των ουσιαστικών. Το -α του θηλυκού γένους είναι βραχύ (πάντ-**j**-α > πάν-σ-α > πᾶσα) όπου εμφανίζεται, εκτός από την κατάληξη -ας της αιτιατικής πληθυντικού.
2. Οι τύποι του αρσενικού πᾶς (< πάντ-ς) και του ουδετέρου πᾶν (< πάντ-) περισπώνται, παρά τον κανόνα, κατ' αναλογία προς το θηλυκό πᾶσα.
3. Για διευκόλυνσή σας, να θυμάστε ότι το -α της παραλήγουσας είναι βραχύ, όταν ακολουθεί -ντ-, και μακρό σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις.

Γ2. Σύνταξη

Το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο

Όπως διδαχθήκατε πέρυσι (Ενότητα 12), εκτός από τα ρήματα που η σημασία τους συμπληρώνεται με ένα αντικείμενο (μονόπτωτα ρήματα), υπάρχουν και αυτά που η σημασία τους συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα που δε συνδέονται παρατακτικά μεταξύ τους (δίπτωτα ρήματα). Στην περίπτωση που συναντάμε δίπτωτο ρήμα, διακρί-νουμε τα αντικείμενά του σε άμεσο και έμμεσο σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα:

Απαρξήματα ή δευτερεύοντα ονομαστικά πρόταση που ιερχέθαι θέσθαι αντικειμένου αντιστοιχεί στην αιτιατική πτώση ουσιαστικού που δηλώνει πράγμα.

Παρατήρηση

δίπλωτα ρήματα		
αμέσο αντικείμενο	έμμεσο αντικείμενο	παράδειγμα
αιτιατική	δοτική	Πάσαν ήμιν την ἀλήθειαν έρω.
αιτιατική	γενική	Υμείς έμου άκουσαθε πάναν την ἀλήθειαν.
αιτιατική προσώπου	αιτιατική πράγματος	Ημείς ήμας κακόν ουδέν πάποτε έποιήσαμεν.
γενική	δοτική	Της τών Έλλήνων έξεθερίας παρεχώρησατε αυτόν.

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους της ευκτικής ενεστώτα του ρ. είμι:

α. Εἴθε παῖς ἐμός καλός κάγαθός _____

β. Σὺ, ᾧ θεοί, εὐτυχής _____

γ. Δοῦλοι εὐπειθεῖς ἡμῖν ἂν _____, εἰ κρατοῖμεν.

δ. _____, ᾧ στρατιῶται, μνήμονες τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς.

2. Να συμπληρώσετε τους παρακάτω τύπους ευκτικής παρακειμένου:

ἡμεῖς (βουλεύω) _____

αὕτη (κινδυνεύω) _____

σύ (σπουδάζω) _____

αὗται (δανείζω) _____

3. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στο ζητούμενο πρόσωπο της ευκτικής αορίστου και παρακειμένου:

οὔτος		
κωλύω		
θύω		
σχολάζω		

Οὔτοι		
κρύπτω		
γράφω		
ἀθροίζω		

4. Να συμπληρώσετε τις φράσεις επιλέγοντας την κατάλληλη ευκτική παρακειμένου από το πλαίσιο:

γεγονότες εἶεν, λευκότες εἶμεν, ἐπιδεδημηκῶς εἶη
(ἐπιδημέω, -ῶ = επιστρέφω), τετελευτηκῶς εἶη
(τελευτάω, -ῶ = πεθαίνω), ἀποδεδωκῶς εἶη

α. Ἐλεγον ὅτι σπονδᾶς _____.

β. Ὅψέ ἄν Λακεδαιμόνιοι φιλάνθρωποι

_____.

γ. Ἐγὼ δ', ὧ ἄνδρες δικασταί, ἐπυθόμην περὶ
τῆς βασάνου τοῦ ἀνθρώπου και ὅτι
_____ τὸ ἀργύριον.

δ. Προσελθὼν δὲ πρὸς τὸν πατέρα Κάλλιππος ἤρετο
(= ρώτησε) αὐτὸν εἰ ἤδη _____
ὁ Κηφισιάδης.

ε. Κάλλιππος προσῆλθεν τὸ πρῶτον πρὸς
την τράπεζαν, λέγων ὅτι _____ ὁ Λύκων.

5. Να βρείτε τη σωστή απάντηση σε κάθε ερώτηση και να μεταφέρετε το αντίστοιχο γράμμα στα τετράγωνα που ακολουθούν. Θα σχηματιστεί το όνομα γνωστού φιλοσόφου της αρχαιότητας:

- α. γ' εν. ευκτ. ενεστ. ρ. εἶμι:
 β. γ' εν. ευκτ. παρακ. ρ. ψηφίζω:
 γ. α' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. φεύγω:
 δ. β' εν. ευκτ. παρακ. ρ. θαυμάζω:
 ε. β' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. λείπω:
 στ. α' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. παρασκευάζω:

α	Α. εἶην	Π. εἶη
β	Λ. ἐψηφικῶς εἶη	Ρ. ἐψηφικῶς εἶην
γ	Ι. πεφευγότες εἶητε	Α. πεφευγότες εἶημεν
δ	Ο. τεθαυμακῶ-τες εἶητε	Τ. τεθαυμακῶς εἶης
ε	Ω. λελοιπότες εἶητε	Η. λελοιπότες εἶησαν
στ	Ν. παρεσκευα-κότες εἶημεν	Σ. παρεσκευα-κότες εἶησαν

Ερώτηση	α	β	γ	δ	ε	στ
Απάντηση						

6. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου πᾶς, πᾶσα, πᾶν:

α. _____ Ἀρκαδίας ἦρξαν.

β. Τούτους ἐπιτηδειοτάτους νομιζομεν ἐπὶ _____ τῶν τεχνῶν.

γ. Τῶν ἄλλων _____ ἀπείχετο πλήν ὕδατος.

δ. Εὐβουλος _____ τὸν χρόνον ἐβούλετο πρᾶξαι ταύτην τὴν φιλίαν.

7. Στις παρακάτω φράσεις να χαρακτηρίσετε τα ρήματα ως μονόπτωτα η δίπτωτα και να βρείτε τα αντικείμενά τους:

α. Βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμὸς.

β. Πολλὰ ἀγαθὰ οἱ θεοὶ παρέχουσιν τοῖς ἀνθρώποις.

γ. Δίωκε δόξαν και ἀρετήν.

δ. Οἱ στρατηγοὶ ἐδίδοσαν (= ἔδιναν) τοῖς στρατιώταις και τοῖς δούλοις μισθὸν και σῖτον.

ε. Ἄνθρωπος ὢν μέμνησο (= να θυμάσαι) τῆς κοινῆς τύχης.

στ. Οἱ πατέρες ἡμῶν Μήδων ἐκράτησαν (= νίκησαν).

8. Στις προτάσεις που ακολουθούν να βρείτε τα αντικείμενα των ρημάτων και να τα διακρίνετε σε άμεσα και έμμεσα:

α. Κῦρος ἀπέκρυπτεν τοὺς στρατιώτας τὴν ἑαυτοῦ λύπην.

β. Παρέδοσαν τοῖς Θηβαίοις τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους (= κατόπιν συμφωνίας).

γ. Ἐμοὶ ὁ μὲν γὰρ πατὴρ κατέλιπεν (= κληροδότησε) οὐδέν.

δ. Ἀπέλυσεν ὁ Διονύσιος τῆς τιμωρίας τὸν ἐγκαλούμενον (= τον κατηγορούμενο) καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἄνδρας τρίτον ἑαυτὸν εἰς τὴν φιλίαν προσλαβέσθαι.

ε. Οἱ Κορίνθιοι ἐδέοντο (= παρακαλοῦσαν) τῶν Βοιωτῶν ξυμμάχους γενέσθαι σφῶν τε και Ἀργείων και τάλλα κοινῇ (= από κοινού) πράσσειν.

9. Να μεταφέρετε τις λέξεις που δίνονται μέσα στην παρένθεση στην πτώση που ζητείται και να δηλώσετε αν αυτές είναι τα άμεσα ή τα έμμεσα αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

α. Μιλτιάδης ὤφειλε _____ (τό δημόσιον, δοτ. εν.) _____ (χρῆμα, αιτ. πληθ.).

β. Ἐπειτα δὲ ἀναμνήσω _____ (σύ, αιτ. πληθ.) καὶ _____ (ὁ κίνδυνος, αιτ. πληθ.) τῶν ἡμετέρων προγόνων.

γ. Ἡμεῖς μετεσχῆκαμεν (= ἔχουμε συμμετάσχει) _____ (σύ, δοτ. πληθ.) _____ (σεμνότατον ἱερόν, γεν. πληθ.), _____ (θυσία, γεν. πληθ.), _____ (καλλίστη ἑορτή, γεν. πληθ.).

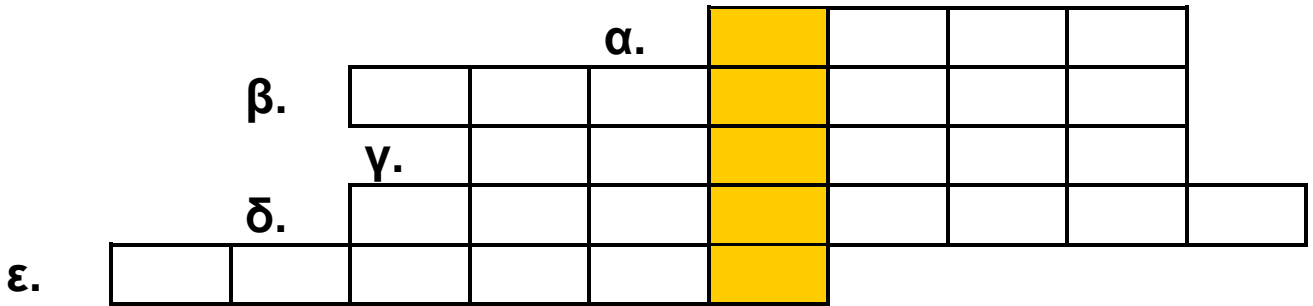
10. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τα αντικείμενα που λείπουν στην πτώση που ζητείται. Στη συνέχεια να μεταφέρετε τα αντικείμενα στα αντίστοιχα τετραγωνίδια και θα δείτε να σχηματίζεται στην έγχρωμη στήλη το όνομα του ιερού νησιού του θεού Απόλλωνα στην αιτιατική πτώση:

α. Αἶ τε γυναῖκες ἐν τῇ μάχῃ συνεπελάβοντο (= βοήθησαν) _____ (ὁ δῆμος, δοτ.) βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κεράμῳ.

β-γ. Σωκράτης ὠφέλει μὲν _____ (οἱ μαθηταί, αιτ.), ἐλυσσιτέλει (= ωφελούσε) δὲ _____ (οἱ φίλοι, δοτ.).

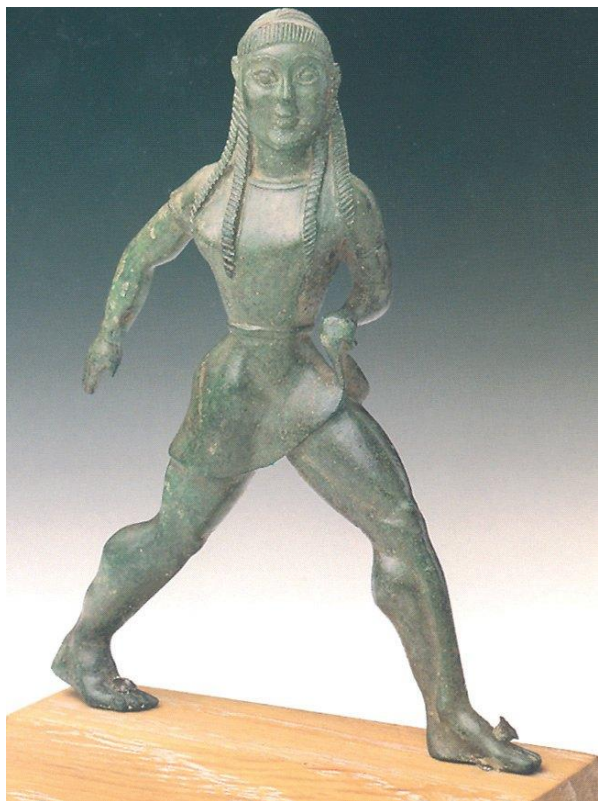
δ. Ἐἰσὶ τινες οἳ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ τῷ καταφρονεῖν _____ (οἱ ἄρχοντες, γεν.).

ε. Ἡ πατρίς οὐκ ἐπιλανθάνεται
(= ξεχνά) _____ (οἱ ἀγαθοί, γεν.).

Πάντα πλήρη θεῶν
Θαλῆς

Ενότητα 9

Νεαρή δρομέας από τη Δωδώνη (6ος αι. π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η Καλλιπάτειρα

Α. Κείμενο Ο Πausανίας (115-180 μ.Χ.) είναι ο πολυταξιδεμένος περιηγητής και γεωγράφος στον οποίο οφείλουμε μια κατατοπιστική και λεπτομερειακή περιγραφή της Πελοποννήσου και μέρους της Στερεάς Ελλάδας. Στο έργο του *Ἑλλάδος Περιήγησις* μας δίνει, μεταξύ άλλων, εκτεταμένες περιγραφές θρησκευτικών εθίμων και τελετών, καθώς και σημαντικότερες πληροφορίες για τη θρησκευτική τέχνη και αρχιτεκτονική των περιοχών της Ολυμπίας και των Δελφών. Με την ευκαιρία της επίσκεψης του στην Ολυμπία αφηγείται την περίπτωση της Καλλιπάτειρας, της μοναδικής έγγαμης γυναίκας που κατάφερε να εισέλθει στον χώρο τέλεσης των αγώνων και να μην τιμωρηθεί.

Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ὀλυμπίαν ὁδὸν ἔστιν ὄρος πέτραις ὑψηλαῖς ἀπότομον, Τυπαῖον καλούμενον. Κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἠλείοις ἔστιν ὠθεῖν νόμος, ἢ φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικὸν ἢ καὶ ὄλως ἐν ταῖς ἀπειρημέναις σφίσις ἡμέραις διαβαῖσαι τὸν Ἀλφειὸν. Οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην, ἢ ὑπὸ τινων καὶ Φερενίκη καλεῖται. Αὕτη προαποθανόντος αὐτῆ τοῦ ἀνδρός, ἐξεικάσασα αὐτὴν τὰ πάντα ἀνδρὶ γυμναστῆ, ἤγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν υἱὸν μαχοῦμενον νικῶντος δὲ τὸν Πεισιρόδου, τὸ ἔρυμα ἐν ᾧ τοὺς γυμναστὰς ἔχουσιν ἀπειλημένους, τοῦτο ὑπερπηδῶσα ἢ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη. Φωραθείσης δὲ ὅτι εἶη γυνή, ταύτην ἀφιάσιν ἀζήμιον καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδί αἰδῶ νέμοντες – ὑπῆρχον δὲ ἅπασιν αὐτοῖς Ὀλυμπικαὶ νῖκαι – ἐποίησαν δὲ νόμον ἐς το ἔπειτα ἐπὶ τοῖς γυμνασταῖς γυμνοὺς σφᾶς ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσέρχεσθαι.

Παυσανίας, Ἑλλάδος Περιήγησις 5.6.7-8 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ὄ/ ἢ ἀπότομος, τὸ ἀπότομον	ἀπόκρημνος
ἢ πέτρα	ο βράχος
κατὰ τούτου ὠθεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. ὠθέω, ὠθῶ)	σε αὐτόν να πετούν (πβ. ν.ε.: ὠση, ὠθηση)

ἦν φωραθῶσιν (υποτ.
παθ. αορ. ρ. φωράομαι,
φωρῶμαι) ἔλθοῦσαι (μτχ.
αορ. β' ρ. ἔρχομαι)... ἢ
καί... διαβᾶσαι (μτχ. αορ.
β' ρ. διαβαίνω)

ὅλως γενικά

ἐν ταῖς ἀπειρημέναις (μτχ.
παρακ. ρ. ἀπαγορεύομαι)
σφίσιν ἡμέραις

οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι
(απαρ. αορ. β' ρ.
ἀλίσκομαι) λέγουσιν

ὅτι μὴ παρά μόνο

προαποθανόντος (μτχ.
αορ. β' ρ. προαποθνήσκω)
αὐτῇ τοῦ ἀνδρός

ἐξεικάσασα (ρ. ἐξεικάζω)
αὐτήν τὰ πάντα ἀνδρὶ
γυμναστῇ

ἤγαγεν (οριστ. αορ. β' ρ.
ἄγω) τὸν υἱὸν
μαχοῦμενον (μτχ. μέλλ. ρ.
μάχομαι)

τὸ ἔρυμα

αν συλληφθούν επ'
αυτοφώρω / αν
αποκαλυφθούν... να έχουν
έρθει... ή ακόμα και... να
έχουν περάσει

γενικά
κατά τις απαγορευμένες γι'
αυτές ημέρες

ούτε και λένε ότι πιάστηκε
(πβ. ν.ε.: άλωση)

παρά μόνο
επειδή είχε πεθάνει
νωρίτερα ο σύζυγός της

αφού μεταμφιέστηκε (πβ.
ν.ε.: εικασία, εικαστικός)
πλήρως σε άντρα
γυμναστή

έφερε (πβ. ν.ε.: αγωγός,
αγωγή) σαν γυμναστής τον
γιο της για να αγωνιστεί

ο φράκτης

<p>ἀπειλημμένους (μτχ. παρακ. ρ. ἀπολαμβάνομαι)</p> <p>τούτο ὑπερπηδῶσα (μτχ. ενεστ. ρ. ὑπερπηδάω, ὑπερπηδῶ)</p> <p>ἀφιᾶσιν (οριστ. ενεστ. ρ. ἀφίημι) ἀζήμιον (επίθ. ὁ/ ἡ ἀζήμιος τό ἀζήμιον</p> <p>ἢ αἰδῶς</p> <p>νέμω αἰδῶ</p> <p>ἔσέρχομαι</p>	<p>περιορισμένους</p> <p>καθώς πηδούσε πάνω από αυτό</p> <p>αφήνουν ατιμώρητη</p> <p>ο σεβασμός</p> <p>αποδίδω σεβασμό</p> <p>μπαίνω</p>
---	--

Ερμηνευτικά σχόλια Κατά τούτου τὰς γυναῖκας Ἠλείοις ἐστὶν ὠθεῖν νόμος, ἣν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικόν: Ξένοι, βάρβαροι, ἀκόμη και δούλοι μπορούσαν να παρακολουθούν τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Απαγορευόταν όμως ρητά να εισέρχονται στο στάδιο και να παρακολουθούν τους αγώνες οι ἐγγαμες γυναίκες. Η μόνη ενήλικη γυναίκα που μπορούσε να παρακολουθήσει τους αγώνες ήταν η ἱέρεια της θεάς Δήμητρας.

Οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην: Η μοναδική ἐγγαμη γυναίκα που τόλμησε να παραβιάσει το ἄβατο της Ολυμπίας ήταν η Καλλιπάτειρα από τη Ρόδο, που καταγόταν από μεγάλη οικογένεια ολυμπιονικῶν. Αυτή, όταν ἔμεινε χήρα, ανέλαβε η ἴδια την εκγύμναση και την προε-τοιμασία του γιου της Πεισιρόδου, για να λάβει μέρος στο ἀγώνισμα της πυγμαχίας κατά την 96η Ολυμπιάδα

(396 π.Χ.). Φλεγόμενη από επιθυμία να παρακολουθήσει τον γιο της να αγωνίζεται και να νικά στην Ολυμπία, αφήφησησε τον σχετικό νόμο, μεταμφιέστηκε σε άντρα γυμναστή και πέρασε στο στάδιο.

ταύτην ἀφιᾶσιν ἀζήμιον καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδί αἰδῶ νέμοντες: Από σεβασμό προς τον πατέρα, τον σύζυγο και τον γιο της για τη σημαντική αθλητική συνεισφορά τους, οι ελλανοδίκες δεν την τιμώρησαν, αλλά την άφησαν ελεύθερη. Ήταν κόρη τον περίφημου ολυμπιονίκη Διαγόρα και σύζυγος ενός επίσης μεγάλου ολυμπιονίκη, του Καλλιάνακτος, ενώ τα αδέρφια της και ο γιος της κέρδισαν κι αυτά σημαντικές νίκες στους Ολυμπιακούς Αγώνες και στα Ίσθμια.

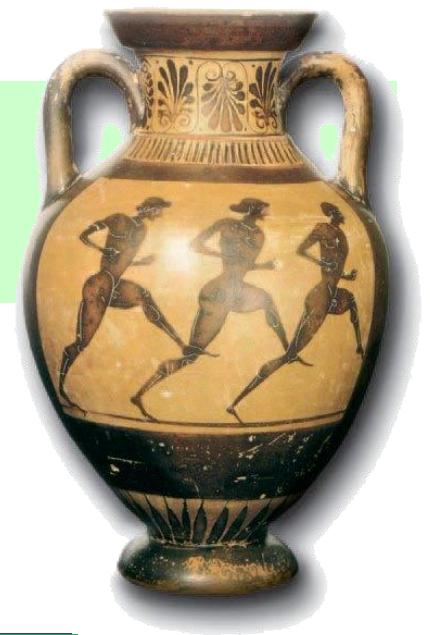
Ερωτήσεις

1. Ποιος νόμος ίσχυε στους Ηλείους για όποια έγγαμη γυναίκα διέβαινε τον Αλφειό κατά τον χρόνο τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων;
2. Ποιος νόμος ψηφίστηκε από τους ελλανοδίκες μετά από όσα συνέβησαν με την Καλλιπάτειρα;
3. Έχετε υπόψη σας σύγχρονες μορφές κοινωνικών η άλλων διακρίσεων εις βάρος των γυναικών στη χώρα μας ή στον υπόλοιπο κόσμο; Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι συμβάλλουν στην ύπαρξη και στη διατήρησή τους;

Το στάδιο της αρχαίας Ολυμπίας

*Παράσταση δόλιχου δρόμου
(αττικός μελανόμορφος αμφορέας,
500 π.Χ., Αρχαιολογικό
Μουσείο Ρόδου)*

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

φέρω [= φέρνω, κουβαλώ]
θ. φερ-, φορ-, φρ-, ενεκ-
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: Φερενίκη]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	<p>τὸ φέρτρον (πβ. φέρετρον) φόριμος [= γόνιμος], ἤ φερνή [= προίκα]</p>	<p>φερτός [= (α.ε.) υποφερτός, (ν.ε.) ο μεταφερόμενος από ένα μέρος σε άλλο], φορῶ, ἤ φορά [= (α.ε.) μεταφορά, (ν.ε.) κατεύθυνση πορεία] τὸ φέρετρον (-ο), ὁ φορεὺς (-έας) τὸ φορεῖον (-ο), ὁ φόρος, τὸ φόρημα [και φόρεμα = (α.ε.) 1. αυτό που κουβαλά κάποιος, 2. (α.ε./ν.ε.) ρούχο], ὁ φόρτος, τὸ φορτίον (-ο), φορτικός [= (α.ε.) κατάλληλος για μεταφορά, (ν.ε.) επίμονος, ενοχλητικός]</p>	

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	σύνθετα	<p>ὁ φερέοικος [= (ουσ.) το σαλιγκάρι· (επίθ.) αυτός που μεταφέ- ρει το σπίτι του, π.χ. οι νομαδικοί λαοί] κانهφόρος [= αυτός που κουβαλάει καλάθι], φοροτελής [= αυτός που υπόκειται σε φορολογία] ὁ δίφρος [δίφορος = πολεμικό άρμα, κάθισμα χωρίς πλάτη] ζωοφόρος / ζωφόρος</p>	<p>φερέγγυος, φορολογῶ, ἐπιφέρω, περιφέρω, ἀναφέρω, ἀνωφερής [= ανηφορικός], καταφερής / κατωφερής, πολύφερνος, ὁ ἀμφορεὺς (-έας), ἡ διαφορά, ἡ ἐκφορά ὁ ἀγγελιαφόρος, ἡ λεωφόρος, δορυφόρος, καρποφόρος, θεοφόρος, ψηφοφόρος, παράφορος, μισθοφορικός (< θ. αορ. ἐνεκ-) διηνεκῆς [= αδιάκοπος]</p>	<p>φερέφωνο, φέρελπις, φοροδια- φυγή φοροτεχνικός, φοροφυγᾶς, διαφορετικός, ασθενοφόρο, βαθμοφόρος, ελπιδοφόρος, λαχειοφόρος, ανυπόφορος, οπλοφορία</p>

Ασκήσεις

1. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη και να γράψετε τι μέρος του λόγου είναι το α' συνθετικό τους:

φερέγγυος

φορολογῶ

δορυφόρος

καρποφόρος

θεοφόρος

ψηφοφόρος

περιφέρω

ἀναφέρω

2. Χρησιμοποιώντας ως α' συνθετικό τα παρακάτω ονόματα και ως β' συνθετικό το ρ. φέρω να σχηματίσετε επίθετα της ν.ε.:

αἷμα

ιστίο

θάνατος

μάρσιπος

νίκη

οπώρα

τροχός

κέρδος

3. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τις κατάλληλες λέξεις από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

α. Δεν έχει δική του γνώμη, είναι _____ του αφεντικού του.

β. Οι _____ πλήττουν την οικονομία της χώρας.

γ. Η ζέστη στο κέντρο της πόλης είναι _____. Έφτασε τους 40 βαθμούς!

δ. Ο σύλλογος μας οργάνωσε _____ αγορά για τη συγκέντρωση χρημάτων.

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – ρήμα

❖ Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. χρησιμοποιώντας ως δεύτερο συνθετικό τα εξής ρήματα του κειμένου της Ενότητας: καλοῦμαι, ἔρχομαι, διαβαίνω, ἄγω.

Όταν το β' συνθετικό είναι ρήμα, η σύνθετη λέξη που δημιουργείται μπορεί να είναι και αυτή αντίστοιχα **ρήμα** (εἰσέρχομαι) ή **ὄνομα**, δηλαδή ουσιαστικό (νομοθέτης < νόμος + ρ. τίθημι) ή επίθετο (ἀπότομος < ἀπό + ρ. τέμνω).

Ειδικότερα:

Σύνθετη λέξη με ρήμα
ως β' συνθετικό

όνομα → η σύνθετη λέξη
παίρνει τις καταλήξεις:

-(η)ς:	σχολάρχ-ης
-ος:	άστυνόμ-ος
-ής:	εύσεβ-ής
-της:	έπιστά-της
-(τ)ωρ:	κοσμοκράτ-ωρ

ρήμα

Αν το α' συνθετικό είναι πρόθεση,
το ρήμα ως β' συνθετικό παραμένει
αμετάβλητο: είσ-έρχομαι, δια-βαίνω.

Αν το α' συνθετικό είναι οποιοδήποτε
άλλο μέρος του λόγου εκτός από
πρόθεση, σχηματίζεται παρασύνθετο
ρήμα (π.χ. σε -έω, -ῶ) από συγγενές
ουσιαστικό ή επίθετο που δηλώνει
το πρόσωπο που ενεργεί:
ίερο-σκοπῶ < ιερο-σκόπος,
ναυ-μαχῶ < ναυ-μάχος.

Ασκήσεις

1. Χρησιμοποιώντας ως β' συνθετικό τα παρακάτω
ρήματα, να σχηματίσετε σύνθετα ρήματα. Όπου
χρειάζεται, να δοθεί το παρασύνθετο ρήμα σε -έω και
σε παρένθεση το ετυμολογικά συγγενές ουσιαστικό ή
επίθετο που δηλώνει το πρόσωπο που ενεργεί, από το
οποίο προέρχεται το ρήμα:

παρά + ἀκούω

δήμος + ἄρχω

πόλεμος + ἄρχω

ἐπί + αἰνέω, -ῶ

στρατός + ἄγω

ἀπό + χωρέω, -ῶ _____

μέγας (γεν. μεγάλου) + φρονέω, -ῶ

2. Χρησιμοποιώντας τα ρήματα που σας δίνονται ως β' συνθετικά, να δημιουργήσετε σύνθετα ονόματα της α.ε. σύμφωνα με όσα διδαχθήκατε στο κεφάλαιο αυτό. Με τη βοήθεια λεξικών της α.ε. να σημειώσετε τη σημασία των νέων λέξεων και να τη συγκρίνετε με τη σημασία τους στη ν.ε:

παρά	+ βαίνω	ὅ
ἐπί		ὅ
ἀνά		ὅ
διά		ὅ
οἶκος	+ νέμω	ὅ
παρά		ὅ
παῖς (γεν. παιδ-ός)		ὅ

3. Να γράψετε τα παρασύνθετα ρήματα σε -έω τα οποία προέρχονται από τα παρακάτω σύνθετα ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) που δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί:

πρόσωπο που ενεργεί	παρασύνθετα ρήματα
οἰωνοσκοῦς οἰκονόμος συκοφάντης εὐεργέτης ἄπορος ἀσεβής	

Γ2. Σύνταξη

1. Επιρρηματικές μετοχές

Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στην προηγούμενη τάξη (εγχειρίδιο Α΄ Γυμνασίου, Ενότητα 13) για τα είδη των επιρρηματικών μετοχών και τον συντακτικό ρόλο τους. Να εντο-πίσετε τις επιρρηματικές μετοχές του κειμένου και να τις χαρακτηρίσετε ως προς το είδος τους (χρονική, τελική, αιτιολογική, τροπική, εναντιωματική, υποθετική).

Το υποκείμενο μιας μετοχής βρίσκεται πάντοτε στην ίδια πτώση με τη μετοχή. Όταν το υποκείμενο μιας επιρρηματικής μετοχής έχει και άλλο συντακτικό ρόλο στην πρόταση (π.χ. είναι και υποκείμενο ή αντικείμενο του ρήματος), η μετοχή χαρακτηρίζεται **συνημμένη**. Αντίθετα, όταν το υποκείμενο μιας επιρρηματικής μετοχής δεν έχει άλλη συντακτική θέση στην πρόταση, δηλαδή χρωστάει την ύπαρξή του στην παρουσία της μετοχής και μόνο, η επιρρηματική μετοχή χαρακτηρίζεται **απόλυτη** και βρίσκεται συνήθως σε πτώση γενική.

Έχει το υποκείμενο της επιρρηματικής μετοχής
άλλη συντακτική θέση μέσα στην πρόταση;

Ν
Α
Ι

Η επιρρηματική μετοχή
είναι συνημμένη

Ο
Χ
Ι

Η επιρρηματική μετοχή
είναι απόλυτη

❖ Να βρείτε το υποκείμενο των μετοχών στις παρακάτω φράσεις από το κείμενο της Ενότητας και να χαρακτηρίσετε τις μετοχές ως συνημμένες ή απόλυτες:

α. Αὕτη προαποθανόντος αὐτῆ τοῦ ἀνδρός ἤγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν υἱὸν μαχοῦμενον.

β. Νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου, τὸ ἔρυμα ὑπερπηδῶσα ἢ Καλλιπάτειρα ἐγυμνῶθη.

γ. Φωραθείσης δὲ (ενν. Καλλιπατείας) ὅτι εἶη γυνή, ταύτην ἀφιᾶσιν.

Παρατηρήσεις

1. Η απόλυτη μετοχή βρίσκεται σε πτώση γενική (γενική απόλυτη), όταν ανήκει σε προσωπικό ρήμα, ή και σε αιτιατική (αιτιατική απόλυτη), συνήθως όταν ανήκει σε απρόσωπο ρήμα.

2. Προσοχή! Μια επιρρηματική μετοχή σε γενική πτώση δεν είναι πάντοτε (γενική) απόλυτη. Είναι πιθανό να συνάπτεται με άλλον όρο της πρότασης ο οποίος βρίσκεται σε γενική πτώση. Π.χ. Κατηγοροῦσίν τινες ἡμῶν ὡς οὐκ ὀρθῶς βουλευομένων. Η μετοχή είναι συνημμένη, γιατί το υποκείμενό της ἡμῶν είναι ταυτόχρονα και αντικείμενο του ρήματος κατηγοροῦσιν.

2. Κατηγορηματική μετοχή

Έχει ήδη γίνει λόγος στην προηγούμενη τάξη για την κατηγορηματική μετοχή που μεταφράζεται με τη βοήθεια των λέξεων *να, ότι /πως* και *που* (κυρίως μετά από ρήματα ψυχικού πάθους). Συνοδεύει συγκεκριμένα είδη ρημάτων ως συμπλήρωμα και λειτουργεί ως κατηγορούμενο ή ομοιόπτωτος (κατηγορηματικός) προσδιορισμός. Αναφέρεται στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο του ρήματος.

Ρήματα που συντάσσονται με κατηγορηματική μετοχή

συνδετικά

είμι, γίγνομαι, υπάρχω, τυγχάνω, φαίνομαι, λανθάνω

έναρξης, λήξης

ἄρχω, ἄρχομαι, παύω, παύομαι, λήγω, διαλείπω

καρτερίας, ανοχής, κόπου, κορεσμού

καρτερῶ, περιορῶ, ἀνέχομαι, κάμνω, ὑπομένω, ἀρκῶ

ευεργεσίας, αδικίας, νίκης, ήττας

ἀδικῶ, εὖ ποιῶ, νικῶ, ήττῶμαι

ψυχικού πάθους

χαίρω, ἠδομαι, ἀγανακτῶ, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι, χαλεπῶς φέρω, αἰδοῦμαι, αἰσθησης,

μάθησης, μνήμης,

αἰσθάνομαι, ὀρῶ, ἀκούω, εὕρισκω, γιγνώσκω, μανθάνω, μέμνημαι, ἐνθυμοῦμαι

δείξης, αγγελίας, ελέγχου

δείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλλω, ἐλέγχω

Ασκήσεις

1. Στις παρακάτω φράσεις να υπογραμμίσετε τις κατηγορηματικές μετοχές και το ρήμα το οποίο συμπληρώνουν:

α. Τούς ἄρχοντας ὄρᾳς σωφρονεστέρους γιγνομένους.

β. Ἀγγέλλω τοὺς Λακεδαιμονίους νενικηκότας.

γ. Οἱ Ἀθηναῖοι εὗρισκον Ἄργος μέγα ὄν.

δ. Ὁ νεανίας φαίνεται θαυμάζων τὴν τῶν προγόνων ἀρετὴν.

ε. Παύσασθε λέγοντες λόγους ψευδεῖς.

2. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με την κατηγορηματική μετοχή του ρήματος το οποίο βρίσκεται στην παρένθεση δίνοντας προσοχή στην πτώση:

α. Φαίνεται ὁ δῆμος ταῖς ἄλλαις πολιτείαις _____ (μάχομαι).

β. Οὗτοι χαίρουσι περὶ τῶν ἀλλοτρίων _____ (διαλέγομαι).

γ. Ὅρῳ τινας περὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν πονηροῦς _____ (γίγνομαι).

δ. Ἐπιδείξωμεν τοὺς ἀγαπήσαντας Ἑλένην τῶν ἄλλων θαυμαστοτέρους _____ (εἶμι).

ε. Οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἀνέχονται _____ τῶν ῥητόρων (ἀκούω).

3. Ποιες από τις επιρρηματικές μετοχές των παρακάτω φράσεων είναι συνημμένες και ποιες απόλυτες;

α. Ἴκε (= είχε έρθει) φέρων χρήματα πολλά.

β. Κελεύοντος τοῦ κήρυκος ἐσιώπησαν.

γ. Οἱ στρατηγοὶ μεταλαβόντες τοῦ χρυσίου πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον.

δ. Οἱ στρατιῶται ἀνεχώρησαν οὐδὲν ἀδικήσοντες.

ε. Λελυμένων τῶν σπονδῶν (= επειδὴ παραβιάστηκε η συμφωνία ανακωχῆς) οἱ Ἀθηναῖοι παρε-σκευάζοντο ὡς πολεμήσοντες.

4. Να αναγνωρίσετε το εἶδος των μετοχῶν και να χαρακτηρίσετε τις επιρρηματικές ως συνημμένες ή απόλυτες:

α. Φαίνεσθε τάναντία ὧν βούλεσθε διαπραττόμενοι (= Φαίνεται ὅτι πετυχαίνετε τα αντίθετα ἀπὸ αὐτὰ που επιθυμεῖτε).

β. Γενομένης εἰρήνης ἡ πόλις ἐσώθη.

γ. Οὐκ εὐρήσετέ με στασιάζοντα (= να επαναστατώ).

δ. Ὀρῶ τοὺς ἄνδρας μᾶλλον τοῦ προσήκοντος ἀχθομένους (= να δυσανασχετοῦν περισσότερο ἀπ' ὅσο ταιριάζει).

ε. Νυκτὸς γενομένης ἡδίκησατε ἡμᾶς πολέμου ἄρχοντες.

5. Να συμπληρώσετε την παρακάτω πρόταση με ένα ρήμα (στον χρόνο που ζητεῖται) ἀπὸ κάθε κατηγορία των ρημάτων που συντάσσονται με κατηγορηματική μετοχή:

Ὁ παῖς (αόρ.)

γραμματικήν μελετῶν.

Ἡ γυνή (παρατ.)

λυπούμενη ἐπί τοῖς πεπραγμένοις.

Νίκη σε στατήρα από την Κύζικο της Φρυγίας περ. 500 π.Χ. (Παρίσι, Bibliothèque nationale, Cabinet des Médailles)

Οὐδέν ἐστι θηρίον γυναικὸς ἀμαχώτερον.

**Ἀριστοφάνης, Λυσιστράτη
στ. 1014**

**Κανένα θηρίο δεν είναι πιο ακαταμάχητο από
τη γυναίκα.**

Ενότητα 10

Οι τρεις Μοίρες σε χαρακτηριστικό του 16ου αι. Αριστερά, η Κλωθώ γνέθει το νήμα της ζωής του ανθρώπου. Στο κέντρο, η Λάχεσις τυλίγει το νήμα μοιράζοντας τους κλήρους. Δεξιά, η Ἄτροπος κόβει το νήμα με τα δόντια της, οριοθετώντας τον θάνατο του ανθρώπου (Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης).

Ένας δύσκολος αντίπαλος

Α. Κείμενο Ο Λουκιανός καυτηριάζει στο σύνολο του έργου του τις δεισιδαιμονίες των συγχρόνων του, την προσποίηση και τις παρεξηγήσεις των φιλοσόφων, τις ανθρώπινες αδυναμίες. Δεν ανήκει σε καμία φιλοσοφική σχολή, αμφισβητεί τις αυθεντίες, ειρωνεύεται τη ματαιοδοξία των ανθρώπων, τα σύμβολα και τις ξεπερασμένες ιδέες. Η σκέψη του είναι καθαρή και γοργή, οι διάλογοί του είναι χαριτωμένοι και ζωηροί. Χαρακτηριστικός είναι ο διάλογος ανάμεσα στον ληστή Σώστρατο που κρίνεται για τις αμαρτίες του και στον κριτή του Κάτω Κόσμου Μίνωα.

ΣΩΣ: Ὅποσα ἔπραττον ἐν τῷ βίῳ, πότερα ἐκῶν
ἔπραττον ἢ ἐπεκέκλωστό μοι ὑπὸ τῆς Μοίρας;

ΜΙΝ: Ὑπὸ τῆς Μοίρας δηλαδή.

ΣΩΣ: Οὐκοῦν καὶ οἱ χρηστοὶ ἅπαντες καὶ οἱ πονηροὶ
δοκοῦντες ἐκείνη ὑπηρετοῦντες ταῦτα ἐδρῶμεν;

ΜΙΝ: Ναί, τῇ Κλωθοῖ, ἢ ἐκάστῳ ἐπέταξε γεννηθέντι
τὰ πρακτέα.

ΣΩΣ: Εἰ τοίνυν ἀναγκασθεῖς τις ὑπ' ἄλλου φονεῦσαι
τινὰ οὐ δυνάμενος ἀντιλέγειν, οἷον δῆμιος ἢ
δορυφόρος, ὁ μὲν δικαστῆ πεισθεῖς, ὁ δε
τυράννω, τίνα αἰτίαση τοῦ φόνου;

ΜΙΝ: Δῆλον ὡς τὸν δικαστὴν ἢ τὸν τύραννον, ἐπεὶ
οὐδέ τὸ ξίφος αὐτό· ὑπηρετεῖ γὰρ ὄργανον ὄν
τοῦτο πρὸς τὸν θυμὸν τῷ πρώτῳ παρασχόντι
τὴν αἰτίαν.

ΣΩΣ: Οὐκοῦν ὄρας πῶς ἄδικα ποιεῖς κολάζων ἡμᾶς
ὑπηρέτας γενομένους ὧν ἡ Κλωθὴ προσέταπτεν;
Οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνό γε εἰπεῖν ἔχοι τις ὡς ἀντιλέγειν
δυνατὸν ἦν τοῖς μετὰ πάσης ἀνάγκης
προσπεταγμένοις.

ΜΙΝ: ὦ Σώστρατε, πολλὰ ἴδοις ἂν καὶ ἄλλα οὐ κατὰ
λόγον γιγνόμενα, εἰ ἀκριβῶς ἐξετάζοις.
Ἀπόλυσον αὐτόν, ὦ Ἑρμῆ, καὶ μηκέτι
κολαζέσθω. Ὅρα δὲ μὴ καὶ τοὺς ἄλλους νεκροὺς
τὰ ὅμοια ἐρωτᾶν διδάξης.

Λουκιανός, Νεκρικοί Διάλογοι
4.2-3 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

<p>πότερα ὁ ἐκῶν, ἢ ἐκοῦσα, τὸ ἐκόν ἐπεκέκλωστό (οριστ. υπερσ. ρ. ἐπικλώθομαι) μοι ὑπὸ τῆς Μοίρας δηλαδὴ οὔκοῦν ὁ χρηστός, ἢ χρηστή, τὸ χρηστόν δοκέω, δοκῶ ἢ ἐκάστῳ ἐπέταξε γεννηθέντι τὰ πρακτέα εἰ ...φονεῦσαι (ευκτ. αορ. ρ. φονεύω) ἀντιλέγω οἶον ὁ δορυφόρος δικαστῆ πεισθεῖς (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. πείθομαι) αἰτιάση (ορ. μέλλ. ρ. αἰτιάομαι, αἰτιῶμαι)</p>	<p>τι ἀπὸ τα δύο με τη θέληση κάποιου εἶχαν καθοριστεῖ για μένα ἀπὸ τη Μοῖρα (πβ. Κλωθῶ) φανερὰ, φυσικά λοιπόν ο ενάρετος δίνω την εντύπωση η οποία ὀρισε (πβ. ν.ε.: επιτακτικός, επίταξη) για τον καθένα τι ἔπρεπε να κάνει, ὅταν γεννήθηκε αν σκότωνα διαφωνῶ, προβάλλω αντίρρηση (πβ. ν.ε.: αντίλογος, αντίρρηση) π.χ. αυτός που φέρει δόρυ, ο σωματοφύλακας υπακούοντας σε δικαστή θα κατηγορήσεις (πβ. ν.ε.: αιτίαση)</p>
---	--

δῆλον ὡς	φανερὰ (πβ. ν.ε.: δήλωση, έκδηλος)
ὑπηρετεῖ γὰρ ὄργανον ὄν πρὸς τὸν θυμὸν τῷ πρῶτῳ παρασχόντι τὴν αἰτίαν	ὡς ὄργανο εκτελεῖ τὴ θέληση τοῦ πρωταιτίου
κολάζω	τιμωρῶ (πβ. ν.ε.: κόλαση, κολαστήριον)
τοῖς μετὰ πάσης ἀνάγκης προστεταγμένοις	σε εντολές που ἐπρεπε κατ' ἀνάγκη να εκτελεστούν
οὐ κατὰ λόγον	παράλογα
ἀπόλυσον (προστ. αορ. ρ. ἀπολύω) αὐτόν	ελευθέρωσέ τον
μηκέτι κολαζέσθω (προστ. ενεστ. ρ. κολάζομαι)	ας μην τιμωρεῖται ἄλλο / πια
ὄρα μή...	πρόσεξε μην / μήπως
ἔρωτᾶν (απαρ. ενεστ. ρ. ἔρωτάω, ἔρωτῶ)	να ρωτούν

Ερμηνευτικά σχόλια τῆ Κλωθοῖ: Οι τρεις Μοῖρες σύμφωνα με την αρχαία ελληνική μυθολογία ήταν: η Κλωθῶ, που ἐκλωθε το νήμα τῆς ζωῆς, η Λάχεσις, που μοίραζε στους ανθρώπους αυτό που ανήκε στον καθένα, και η Ἄτροπος, που φρόντιζε να μην υπάρξει καμία ἀλλαγὴ σε ὅ,τι ἦταν γραφτό να συμβεῖ. Η λέξη «μοῖρα» σχετίζεται ετυμολογικά με το ρῆμα «μοιράζω», εἶναι δλαδὴ το «μερίδιο» και το «μερτικό»,

το κομμάτι που παίρνει ο καθένας από τη μοιρασιά ενός όλου. Έτσι, μοίρα σημαίνει πάνω απ' όλα το μερίδιο που διεκδικεί ο καθένας στη ζωή και στην ευτυχία.

Ερωτήσεις

1. Να διατυπώσετε με δικά σας λόγια τον συλλογισμό με τον οποίο ο Σώστρατος αποποιείται την ευθύνη για τις εγκληματικές πράξεις του. Να σχολιάσετε την επιχειρηματολογία του.
2. Πώς αντιδρά ο σοφός κριτής Μίνωας στην επιχειρηματολογία του Σώστρατου;
3. Στην εισαγωγή του κειμένου της Ενότητας διαβάζουμε: «Ο Λουκιανός... αμφισβητεί τις αυθεντίες, ειρωνεύεται τη ματαιοδοξία των ανθρώπων, τα σύμβολα και τις ξεπερασμένες ιδέες». Ποιες από τις παρατηρήσεις αυτές επιβεβαιώνονται από το κείμενο που μόλις μελετήσατε;
4. Η αντίληψη πως οι ανθρώπινες πράξεις είναι προδιαγεγραμμένες από τη μοίρα επιβιώνει ως τις μέρες μας. Πώς εξηγείται, κατά τη γνώμη σας, αυτό;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

βίος [= η ζωή, η περιουσία]
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: τῷ βίῳ]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	βιοτεύω [= ζω], ή βιοτή, ὁ βίοςτος [= η ζωή], βιωτός [= αυτός τον οποίο αξίζει να ζήσει κάποιος]	βιῶ (-ώνω), ή βίωσις (-η), βιοτικός, βιώσιμος	βίωμα, βιωματικός, βιωματικότητα βιωσιμότητα
	σύνθετα	ὁ βιοδότης, ἀναβιώσκω, -ομαι [= επαναφέρω κάποιον στη ζωή] συμβιοτεύω, Πολύβιος	ή βιογραφία, βιολόγος [= (α.ε.) ηθοποιός, μίμος, (ν.ε.) επιστήμονας που ασχολείται με τη βιολογία] βιομήχανος [= (α.ε.) ευφυής, (ν.ε.) ο ιδιοκτήτης εργοστασίου], ἀβίωτος αἰωνόβιος, ἀμφίβιος, ἀναβιῶ (-ώνω), ή ἀναβίωσις (-η), ἀποβιῶ (-ώνω), διαβιῶ (-ώνω),	βιογένεση, βιοηθική, βιοθεωρία, βιοτέχνης, βιότοπος, βιοψία, βιοπάλη, βιοπορισμός, αερόβιος [= αυτός που χρειάζεται οξυγόνο για να ζήσει], αντιβίωση, αντιβιοτικό

	Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
σύνθετα		<p>ἡ διαβίωσις(-η), ἐπιβιῶ (-ῶνω), ἡ ἐπιβίωσις (-η), συμβιῶ (-ῶνω), ἡ συμβίωσις (-η), βραχύβιος ἔμβιος, ἡμερόβιος [για ζῶα που ενεργοποιούνται στη διάρκεια της ημέρας], μακρόβιος σύμβιος (ν.ε. η συμβία)</p>	<p>αυτοβιογραφία, ισόβιος, κοινόβιο, λαθρόβιος ορεσίβιος [= ορεινός], σωσίβιο</p>

Ασκήσεις

1. Για τις λέξεις που δίνονται να γράψετε από μία τουλάχιστον λέξη (ουσιαστικό η επίθετο) της ν.ε. από την ίδια οικογένεια:

βιολόγος _____

βιομήχανος _____

μακρόβιος _____

βιοτέχνης _____

βιοπορισμός _____

2. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με την κατάλληλη λέξη από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

α. Μου έκανε τον βίο _____. Είναι πολύ απαιτητικός εργοδότης.

β. Κατά τη διάρκεια της εγχείρησης οι γιατροί πήραν ένα δείγμα για _____, προκειμένου να εκτιμήσουν τη φύση του προβλήματος.

γ. Οι μοναχοί που γνωρίσαμε ζουν σε ένα _____ στη Μακεδονία.

δ. Μόλις εγκατασταθήκαμε στην καμπίνα μας, ο καμαρότος φρόντισε να μας ενημερώσει πού βρίσκονταν τα _____ μας, για την περίπτωση κινδύνου.

ε. Η _____ μαζί της είναι πολύ εύκολη. Είναι καλή νοικοκυρά και ζεστός άνθρωπος.

στ. Καταδικάστηκε σε _____ κάθειρξη για τα εγκλήματα που διέπραξε.

3. Να εξηγήσετε τη σημασία και τη χρήση των φράσεων που δίνονται. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας:

βίος και πολιτεία

βίοι παράλληλοι

ελαφρά βιομηχανία – βαριά βιομηχανία

βιομηχανική κοινωνία – βιομηχανική ζώνη

βιολογικός καθαρισμός – βιολογικός πόλεμος

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις σύνθετες λέξεις της α.ε. στον πίνακα που ακολουθεί ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκει το α' συνθετικό τους: **λαιμοτόμος, κοσμογονία, βραδύπους, πρόσοδος, μισθοδότης, αξιόπιστος, πρόγνωσης, κωμόπολις, άοκνος, πάγχρηστος, άνδράποδον, φυγόπονος.**

α' συνθετικό		
λέξη κλιτή		
ουσιαστικό	επίθετο	ρήμα

α' συνθετικό		
λέξη άκλιτη		
επίρρημα	πρόθεση	αχώριστο μόριο

2. Να σχηματίσετε σύνθετα ονόματα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

φίλος + θεός _____
ύπέρ + μέτρον _____
δήμος + γέρων _____

σάρξ + τρώγω (θ. φαγ-) _____
παρά + σῖτος _____
πολύς + πράγμα _____
μετά + οἶκος _____
πείθω + ἡνία _____

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις σύνθετες λέξεις της α.ε. που σας δίνονται. Στη συνέχεια να προσδιορίσετε σε ποιο μέρος του λόγου ανήκει κάθε συνθετικό τους μέρος (λέξη κλιτή, άκλιτη κτλ.), π.χ. παιδαγωγός: παῖς + ἄγω.

παρατίθημι _____
μεταδίδωμι _____
ἄτεκνος _____
ὄμοτράπεζος _____
παυσίπονος _____
καλοήθης _____
εἰσπράκτωρ _____
ὄδηγός _____
δορυφόρος _____

4. Χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. Προσοχή στις αλλαγές στο β' συνθετικό, όπου χρειάζονται:

σύν + λέγω ὁ _____
ὔδωρ + φέρω ὁ _____
ὀκτώ + ποῦς ὁ _____
ἄλλος + γλῶσσα ὁ _____

οἶνος + χέω ὀ _____
νομός + ἄρχω ὀ _____
ψυχή + πέμπω ὀ _____

5. Χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα ονόματα της α.ε. Προσοχή στις αλλαγές των ρημάτων ως β' συνθετικών:

κρέας + πωλῶ ὀ _____
γυμνάσιον + ἄρχω ὀ _____
ψυχή + φθείρω ὀ _____
δυσ- + σέβομαι ὀ _____
νίκη + φέρω ὀ _____
χείρ + ἄγω ὀ _____

6. Να γράψετε τα παρασύνθετα ρήματα σε -έω που προέρχονται από τα σύνθετα ονόματα:

ἀπειθής _____
λογομάχος _____
ἀργυρολόγος _____
ὀλιγόψυχος _____

Γ. Γραμματική – Σύνταξη

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. τὸ ξίφος, ὑπηρέτας: Να κλίνετε τα ουσιαστικά.

	ενικός αριθμός	
ονομ.		
γεν.		
δοτ.		
αιτ.		
κλητ.		

	πληθυντικός αριθμός	
ονομ.		
γεν.		
δοτ.		
αιτ.		
κλητ.		

2. Να αναγνωρίσετε γραμματικά τον τύπο **ἐκῶν** και να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα με την ονομαστική, γενική και δοτική του επιθέτου στο γένος και στον αριθμό όπου βρίσκεται:

ονομ.	
γεν.	
δοτ.	

3. **ἔχοι:** Να γράψετε το γ' ενικό και β' πληθυντικό του ίδιου χρόνου στις εγκλίσεις του παρακάτω πίνακα.

	οριστική	υποτακτική	ευκτική
γ' εν.			
β' πληθ.			

4. μοι, τοῦτο, ὧν: Να κλιθούν στο γένος και στον αριθμό όπου βρίσκονται.

5. οἱ χρηστοὶ ἅπαντες, πάσης ἀνάγκης: Να κλιθούν οι φράσεις στο γένος και στον αριθμό όπου βρίσκονται.

6. Εἰ τοίνυν ἀναγκασθεὶς τις ὑπ' ἄλλου φονεῦσαι τινὰ οὐ δυνάμενος ἀντιλέγειν, οἷον δῆμιος ἢ δορυφόρος, ὁ μὲν δικαστῆ πεισθεὶς, ὁ δε τυράννω, τίνα αἰτιάσῃ τοῦ φόνου; Να αναγνωρίσετε γραμματικά τις ερωτηματικές και αόριστες αντωνυμίες και να τις κλίνετε στο γένος όπου βρίσκονται και στους δύο αριθμούς.

7. ἴδοις ἄν: Να σχολιάσετε τη σημασία της ευκτικής (με ιδιαίτερη προσοχή στο ἄν).

8. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β' και στη συνέχεια να γράψετε το α' ενικό πρόσωπο ενεστώτα κάθε ρήματος στην ἐγκλίση και στη φωνή όπου βρίσκεται:

A'	B'
α. παιδεύοιεν	1. γ' εν. υποτ. παρακειμένου
β. εἶην	2. α' εν. ευκτ. ενεστώτα
γ. λευκῶς ἦ	3. β' πληθ. ευκτ. μέλλοντα
δ. θεραπεύσωμεν	4. γ' πληθ. ευκτ. ενεστώτα
ε. θύσοιτε	5. α' πληθ. υποτ. αορίστου

9. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις των ουσιαστικών και να τα τονίσετε:

α. τὸν μεγαλόφρονα ῥητορ _____

β. τὰς εὐκόσμους ἀσπιδ _____

γ. τῷ σεβαστῷ φυλακ _____

δ. τῶν ἀνδρείων Ἑλλην _____

ε. τοῦ μεγάλου γυπ _____

10. Να αναγνωρίσετε τα απαρέμφατα των παρακάτω φράσεων αναφέροντας τη συντακτική θέση, το είδος και το υποκείμενο τους. Κατόπιν να εξετάσετε, όπου χρειάζεται, αν παρατηρείται ταυτοπροσωπία ή ετεροπροσωπία:

α. Ἐμοὶ δοκεῖ τούτῳ διαφέρειν ἄνδρα τῶν ἄλλων ζῶων, τῷ λόγῳ.

β. Οἱ Πέρσαι οἴονται τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεῶν ἀμελῶς ἔχειν.

γ. Ὑμεῖς τοίνυν εἰώθατε (= συνηθίζετε) ἐρωτᾶν, τί χρῆ ποιεῖν.

δ. Μένων ὁ Θεπταλὸς φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις (= με τους πάρα πολύ ισχυροὺς).

11. Να αναγνωρίσετε το είδος των μετοχών (επιρρηματικές ή κατηγορηματικές) των παρακάτω φράσεων και να βρείτε τα υποκείμενα τους. Κατόπιν να χαρακτηρίσετε τις επιρρηματικές ως συνημμένες ή απόλυτες:

α. Τῶν στρατιωτῶν λεγόντων, ὁ στρατηγὸς ἀπεκρίνατο.

β. Ὅρα ὑμᾶς πιστεύοντας ταῖς διαβολαῖς.

γ. Νενικηκότες τροπαῖον ἐστήσαντο.

δ. Φανερός ἦν τοῖς νόμοις ὑπηρετῶν.

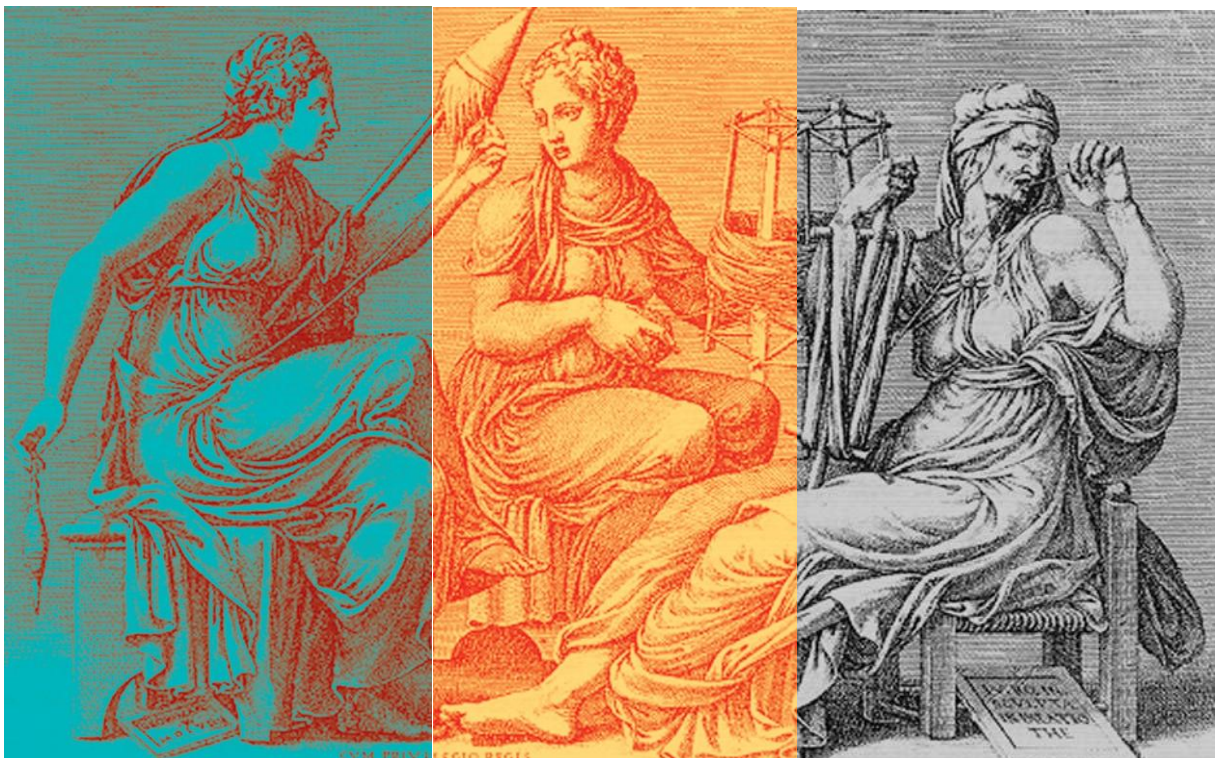
12. Στις παρακάτω φράσεις να εντοπίσετε τα αντικείμενα και να τα διακρίνετε σε άμεσο και έμμεσο:

α. Ὁ πάππος τὸν Κῦρον στολήν καλήν ἐνέδυσσε.

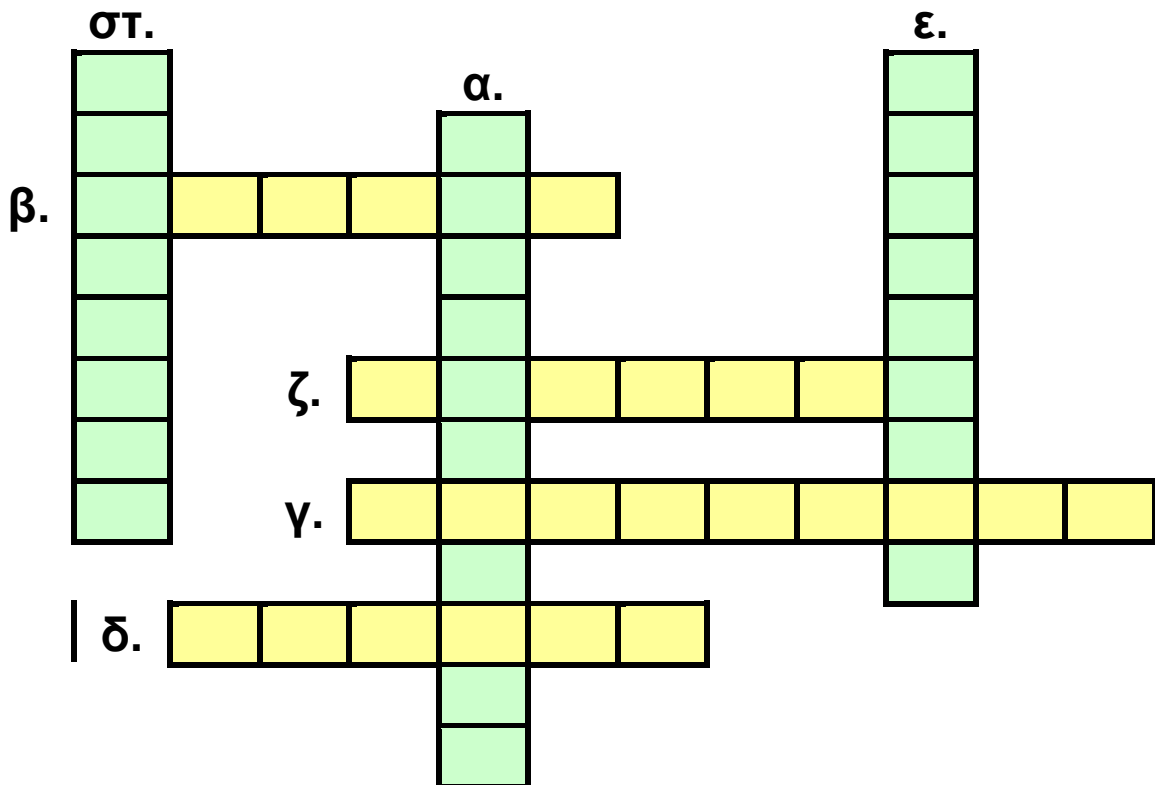
β. Λακεδαιμόνιοι ἐκώλυον (= παρεμπόδιζαν) τοὺς Ἡλείους τοῦ ἀγῶνος.

γ. Μῆτε ὑπεσχόμεν (= υποσχέθηκα) μηδενὶ μηδὲν μάθημα.

δ. Μεταδίδωμι τῷ βουλομένῳ τοῦ ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ πλοῦτου.

13. Να συμπληρώσετε τους τύπους που ζητούνται στην κατάλληλη θέση:

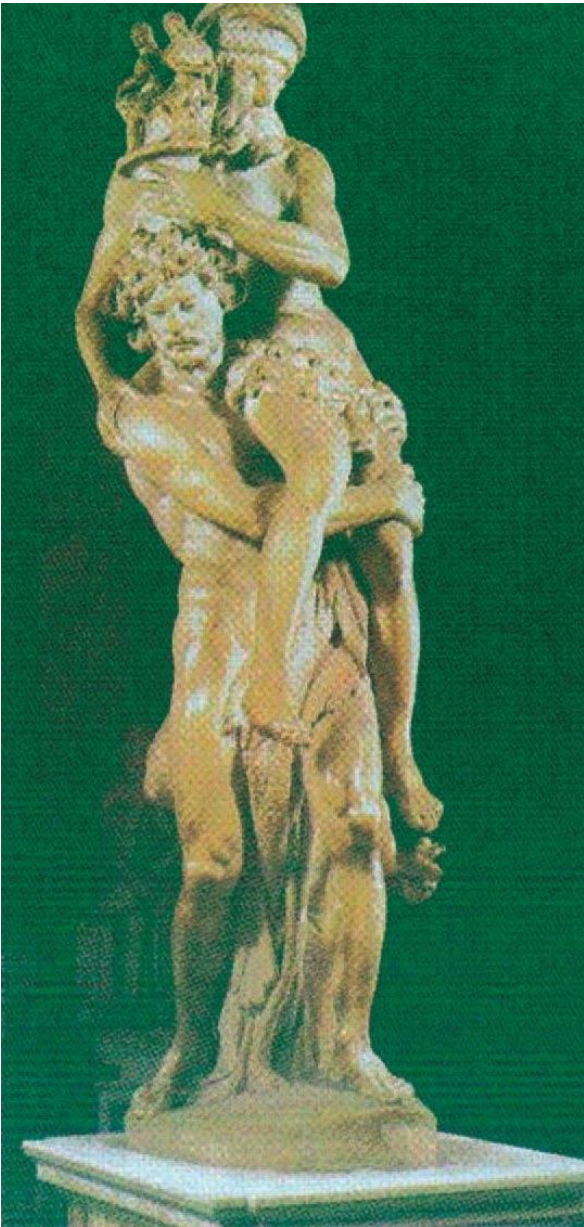
- α. γ' πληθ. ευκτ. ενεστ. ρ. γιγνώσκω.
 β. β' εν. ευκτ. μέλλ. ρ. ρίπτω.
 γ. α' πληθ. υποτ. αορ. ρ. ἀκούω,
 δ. γ' εν. υποτ. ενεστ. ρ. ψηφίζω.
 ε. α' εν. ευκτ. αορ. ρ. ἀρπάζω.
 στ. β' πληθ. υποτ. αορ. ρ. ἰδρύω.
 ζ. ονομ. εν. θηλ. μτχ. ενεστ. ρ. σώζω

**Οὐκ ἔϋμεν ἄρχειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον, ὅτι
 ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖ καὶ γίνεται τύραννος.**

Ἀριστοτέλης, Ἠθικά Νικομάχεια 1134a

**Δεν αφήνουμε τον άνθρωπο να κυβερνά αλλά
 τον λόγο, επειδή (ο άνθρωπος) κυβερνά για
 να ωφελήσει τον εαυτό του, και γίνεται τύραννος.**

Ενότητα 11

Ο Αινείας μεταφέρει τον πατέρα του μετά την άλωση της Τροίας (Gian Lorenzo Bernini, 1618-1619, Galleria Borghese, Ρώμη).

Ο σεβασμός προς τους γονείς μέλημα του νόμου

Α. Κείμενο Οι Νόμοι είναι το μεγαλύτερο σε έκταση και το πιο αξιόλογο έργο της γεροντικής ηλικίας του Πλάτωνα. Περιέχει εκτός από τις πολιτικές, παιδαγωγικές και ηθικές ιδέες του και συγκεκριμένες ρυθμιστικές διατάξεις που κατά τον φιλόσοφο πρέπει να διέπουν τη ζωή των πολιτών. Στις ποικίλες διατάξεις που ορίζουν την επιθυμητή συμπεριφορά των χρηστών πολιτών –

αλλά και αυστηρές ποινές για τους παραβάτες—
υπάρχει πρόβλεψη και για όσους δε σέβονται
τους γονείς ή τους παππούδες τους.

Ὅς ἂν τολμήσῃ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τούτων πατέρας ἢ
μητέρας τύπτειν, πρῶτον μὲν ὁ προστυγχάνων
βοηθείτω, καὶ ὁ μὲν μέτοικος ἢ ξένος εἰς προεδρίαν
τῶν ἀγῶνων καλείσθω βοηθῶν, μὴ βοηθήσας δὲ
ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώρας φευγέτω· ὁ δὲ μὴ μέτοικος
βοηθῶν μὲν ἔπαινον ἔχέτω, μὴ βοηθῶν δὲ, ψόγον
δοῦλος δὲ βοηθήσας μὲν ἐλεύθερος γιγνέσθω, μὴ
βοηθήσας δὲ πληγὰς ἑκατὸν τῆ μᾶστιγι τυπτέσθω.
Ἐὰν δὲ τις ὄφλη δίκην αἰκίας γονέων, πρῶτον μὲν
φευγέτω ἀειφυγίαν ἐξ ἄστεως εἰς τὴν ἄλλην χώραν
καὶ πάντων ἱερῶν εἰργέσθω, κατελθῶν δὲ θανάτῳ
ζημιούσθω. Ἐὰν δὲ τις ἐλεύθερος τῷ τοιοῦτῳ
συμφάγῃ ἢ συμπίῃ ἢ τινα τοιαύτην ἄλλην κοινωνίαν
κοινωνήσῃ ἢ καὶ μόνον ἐντυγχάνων που προσάπτηται
ἐκῶν, μῆτε εἰς ἱερόν ἔλθῃ μηδὲν μῆτ' εἰς ἀγορὰν
μῆτ' εἰς πάλιν ὅλως πρότερον ἢ καθήρηται.

Πλάτων, Νόμοι 8811-e
(διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ὅς ἂν (αοριστολογικό) τολμήσῃ) τύπτω	οποιοσδήποτε / όποιος τυχόν τολμήσει χτυπώ (πβ. ν.ε.: τύψη)
--	---

**ὁ προστυγχάνων
βοηθείτω**(γ´ εν. προστ.
ενεστ. ρ. βοηθέω, βοηθῶ)

ο πρώτος τυχών, ο πρώ-
τος άνθρωπος που τον συ-
ναντά (πβ. ν.ε.: πρόστυ-
χος) ας βοηθήσει (το θύμα)

**εἰς προεδρίαν τῶν
ἀγώνων καλείσθω** (γ´ εν.
προστ.ενεστ. ρ. καλέομαι,
καλοῦμαι) **βοηθῶν**

να καλεῖται σε τιμητική
θέση στους αγώνες, εάν
βοηθήσει

ἀειφυγίαν φευγέτω (γ´ εν.
προστ. ενεστ. ρ. φεύγω)

να απελαύνεται (πβ. ν.ε.:
φυγάς, πρόσφυγας) για
ὅλη του τη ζωή

ἔπαινον ἔχέτω (γ´ εν.
προστ. ενεστ. ρ. ἔχω)

ας επαινείται

ὁ ψόγος

η μομφή, ο ψόγος (πβ. ν.ε.:
ψεγάδι, άψογος)

ἐλεύθερος γινέσθω

ας κερδίζει την ελευθερία
του = (γ´ εν. προστ. ενεστ.
ρ. γίγνομαι)

ἡ πληγή

το χτύπημα

ἡ μάστιξ, τῆς μάστιγος

το μαστίγιο (πβ. ν.ε.:
μάστιγα)

ἐάν τις ὄφλη δίκην αἰκίας
(υποτ. αορ. β´ ρ.
ὄφλισκάνω)

εάν κάποιος καταδικαστεί
για βιαιοπραγία (πβ.
ν.ε.:οφειλή, οφειλέτης)

πάντων ἱερῶν εἰργέσθω
(γ´ εν. προστ. ενεστ. ρ.
εἴργομαι)

να αποκλείεται από κάθε
ιερή τελετή

κατελθῶν (μτχ. αορ. β´ ρ.
κατέρχομαι)

εάν γυρίσει από την εξορία

<p>θανάτω ζημιούσθω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. ζημιόομαι, ζημιούμαι)</p> <p>κοινωνῶ (κοινωνέω) κοινωνίαν τινί</p> <p>έντυγχάνων που προσάπτηται έκων</p> <p>ὄλως</p> <p>πρότερον ἢ καθήρηται (υποτ. αορ. ρ. καθαίρομαι)</p>	<p>να τιμωρείται με την ποινή του θανάτου</p> <p>έχω σχέσεις με κάποιον (πβ. ν.ε.: κοινωνικός, ακοινώνητος, κοινωνία)</p> <p>συναντώντας (πβ. ν.ε.: εντευκτήριο, συνέντευξη) τον κάπου έρθει σε επαφή (πβ. ν.ε.: αφή, απτός, εφαπτομένη) μαζί του με τη θέλησή του (πβ. ν.ε.: εκούσιος, εκουσίως)</p> <p>γενικά</p> <p>παρά μόνο αφού εξαγνιστεί</p>
--	--

Ερμηνευτικά σχόλια προεδρία: Το δικαίωμα να καταλαμβάνει κανείς την πρώτη σειρά καθισμάτων, ακριβώς μπροστά στην ορχήστρα, στις δραματικές παραστάσεις τον αρχαίου θεάτρου. Το προνόμιο αυτό απολάμβαναν στην αρχαία Αθήνα οι ιερείς, οι ανώτατοι άρχοντες, εξέχοντες πολίτες, οι απόγονοι όσων είχαν πέσει στο πεδίο της μάχης υπερασπιζόμενοι την πόλη και μέλη αντιπροσωπειών ή πρεσβευτές άλλων πόλεων σε ένδειξη τιμής.

άειφυγίαν έκ τής χώρας φευγέτω: Ισόβια εξορία με δήμευση της περιουσίας, που επιβαλλόταν στην αρχαιότητα σε αυτούς που καταδικάζονταν για φόνους και άλλα βαριά εγκλήματα. Εκείνοι που

πρόβλεπαν ότι θα καταδικαστούν σ' αυτή την ποινή συνήθως έφευγαν μόνοι τους πριν από τη δίκη.

Ερωτήσεις

1. Πώς επαληθεύεται από όσα διαβάσατε η ιδιαίτερη σημασία που απέδιδε ο Πλάτων στον σεβασμό προς τους μεγαλύτερους;
2. Από τις ποινές που προβλέπει ο νόμος που διαβάσατε ποια σας φαίνεται πιο αυστηρή; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
3. Από το κείμενο που μελετήσατε διαφαίνεται διαφοροποίηση στον τρόπο που ο Πλάτων αντιμετωπίζει διάφορες κοινωνικές ομάδες σε σχέση με την τήρηση της υποχρέωσης να σέβονται τους μεγαλύτερους και να τους βοηθούν, όταν κακοποιούνται. Να καταγράψετε τις ομάδες αυτές και την αντιμετώπισή τους και, αξιοποιώντας τις γενικότερες γνώσεις σας για την αρχαιότητα, να προσπαθήσετε να την αιτιολογήσετε.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

φεύγω [= φεύγω, τρέπομαι σε φυγή, εξορίζομαι, κατηγορούμαι] θ. **φευγ-**, **φυγ-**
[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: **φευγέτω** και **άειφυγίαν**]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	ή φευῖξις [= η αποφυγή], ή φύξις [= η φυγή], φυκτός και φευκτός [= αυτός που μπορείς να αποφύγεις], φευκτικός [= αυτός που έχει την τάση να ξεφεύγει]	ή φυγή, ὁ φυγάς, φυγαδεύω	φευγαλέος, φευγάτος
	σύνθετα	φυγοπόλεμος, φυγόξενος ή διάφευξις [= η διαφυγή] ή κατάφευξις [= το καταφύ- γιο] ἄφυκτος [= αυτός που δεν είναι δυνατό να τον αποφύγεις]	φυγοδικῶ, φυγόμαχος, φυγομαχῶ φυγόπονος, ή φυγοπονία ἀποφεύγω, ή ἀποφυγή, διαφεύγω ή διαφυγή, καταφεύγω, ή καταφυγή, τὸ καταφύ- γιον (-ιο), προσφεύγω, ή προσφυγή, ὁ πρόσφυξ (-υγας), ἄφευκτος	φυγόδικος, φυγόκεντρος, φυγομαχία, φυγόποινος αναπόφευκτος, φοροφυγάς

Ασκήσεις

1. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα τις λέξεις της α.ε. που σημαίνουν ό,τι περιγράφουν οι φράσεις:

αυτός που αποφεύγει τον πόλεμο: _____

αφιλόξενος: _____

εξόριστος: _____

αυτός που δεν προσέρχεται να δικαστεί:

αυτός που αποφεύγει τον κόπο, τη δουλειά:

2. Να επιλέξετε από τον Λεξιλογικό Πίνακα λέξεις της ν.ε. ομόρριζες του ρ. **φεύγω** και να συμπληρώσετε τις προτάσεις:

α. Η απορρόφηση των Μικρασιατών _____ στην ελληνική κοινωνία μετά την καταστροφή του 1922 προκάλεσε αρκετά κοινωνικά προβλήματα, συνέβαλε όμως σημαντικά στην ανάπτυξη του εμπορίου και της ναυτιλίας.

β. Το ατύχημα ήταν _____ από τη στιγμή που τέθηκε εκτός λειτουργίας και ο εφεδρικός μηχανισμός συγκράτησης του φορτίου.

γ. Στην καθημερινή συναναστροφή είναι πολύ συμπαθητικός άνθρωπος, αλλά στην εργασία του η _____ του τον κάνει στόχο αρνητικών σχολίων από τους συναδέλφους του.

δ. Οι κάτοικοι της περιοχής, όπου πρόκειται να εγκατασταθεί το εργοστάσιο επεξεργασίας βιομηχανικών λυμάτων, απείλησαν με

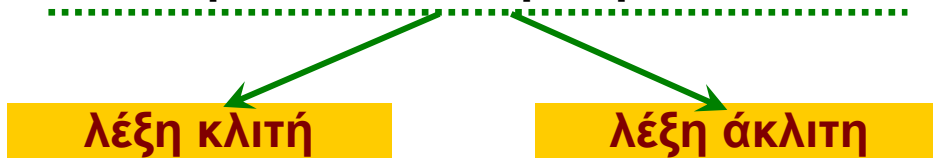
_____ στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, αν δεν ανακληθεί η απόφαση εγκατάστασης.

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη άκλιτη

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στη σύνθεση:

Δεύτερο συνθετικό μπορεί να είναι:

Όταν το δεύτερο συνθετικό είναι άκλιτη λέξη (κυρίως επιρρήματα, άκλιτα αριθμητικά, σύνδεσμοι), στη σύνθετη λέξη παραμένει αμετάβλητο.

Π.χ. **ύπερ-άνω**, **έκ-παλαι**, **συν-άμα**.

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

έν + δέκα

δέκα + πέντε

έν + αντί

πρός + έτι

2. Να χωρίσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους μέρη:

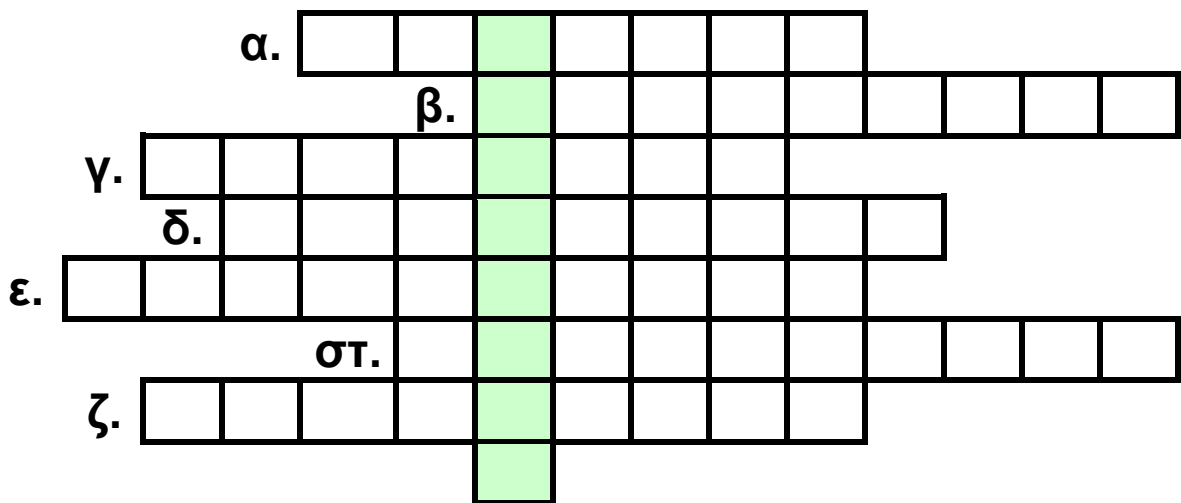
δεκατρία _____

ἔπειτα _____

σύνεγγυς _____

εὗγε _____

3. Να βρείτε τη λέξη που κρύβεται στην έγχρωμη στήλη:

α. ἔν + πάθος ὁ _____

β. ἀγρός + νέμω ὁ _____

γ. ἔθνος + ἄρχω ὁ _____

δ. ψυχή + ἄγω ὁ _____

ε. μήτηρ + πόλις ἡ _____

στ. κακός + μοῖρα ὁ _____

ζ. ἄστν + νέμω ὁ _____

Γ1. Γραμματική

Προστακτική ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής φωνής

Οι τύποι φευγέτω και έχέτω του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι προστακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής

α. Σχηματισμός και κλίση προστακτικής ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής φωνής βαρύτονων ρημάτων

Η προστακτική δεν έχει α' εν. και α' πληθ. πρόσωπο (όπως και στη ν.ε.). Προστακτική έχουν ο ενεστώτας, ο αόριστος και ο παρακείμενος (βλ. επόμενη Ενότητα). Οι τύποι προστακτικής παίρνουν άρνηση μή.

Στους πίνακες παρατίθεται η κλίση της προστακτικής ενεστώτα και αορίστου ε.φ.:

Προστακτική
ενεστώτα

πίστε-ε
πιστε-έτω

πιστεύ-ετε
πιστευ-όντων ή
πιστευ-έτωσαν

Προστακτική
αορίστου

πίστε-σ-ον
πιστευ-σ-άτω

πιστεύ-σ-ατε
πιστευ-σ-άντων ή
πιστευ-σ-άτωσαν

Παρατηρήσεις

1. Η προστακτική αορίστου, όπως και η υποτακτική και η ευκτική, δεν δέχεται αύξηση!
2. Προσέξτε την αναλογία στον σχηματισμό και στην κλίση των δύο προστακτικών, λαμβάνοντας υπόψη ότι:
 - α. η προστακτική αορίστου παρουσιάζει το χαρακτηριστικό για τον μέλλοντα και τον αόριστο **-σ-** μετά το θέμα του ρήματος,
 - β. το χαρακτηριστικό φωνήεν της προστακτικής αορίστου είναι το **-α-** (αντί για το **-ε-** της προστακτικής ενεστώτα).
3. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την προστακτική αορίστου με τις γνωστές αλλαγές στο θέμα τους.

❖ Λαμβάνοντας υπόψη τη δεύτερη παρατήρηση, να κλίνετε παρακάτω τις προστακτικές ενεστώτα και αορίστου των ρημάτων **προσάπτω, ανατρέπω, μεταπείθω.**

		προσάπτω	
β.		Ενεστώτας	Αόριστος
β' εν.			
γ' εν.			
β' πληθ.			
γ' πληθ.			

		ἀνατρέπω	
β.		Ενεστώτας	Αόριστος
β' εν.			
γ' εν.			
β' πληθ.			
γ' πληθ.			

		μεταπείθω	
β.		Ενεστώτας	Αόριστος
β' εν.			
γ' εν.			
β' πληθ.			
γ' πληθ.			

Σημασίες και χρήσεις της προστακτικής

Σε κύριες προτάσεις, όπου και αποκλειστικά συναντάται, η προστακτική μπορεί να εκφράζει:

– προσταγή ή προτροπή, οπότε συχνά προτάσσονται τα: ἄγε (δῆ), ἴθι (δῆ), ἄγετε (δῆ), ἴτε (δῆ).

π.χ. Γνώθι σαυτὸν (Χίλων).

Ἴθι δῆ (= εμπρός λοιπόν) νῦν εἶπέ τούτοις, τίς αὐτοῦς βελτίους ποιήσει.

- απαγόρευση ή αποτροπή με άρνηση μή.
π.χ. Πρὸς θεῶν, μή λύετε τὰς σπονδὰς (= Στο όνομα των θεών, μην παραβαίνετε τους όρους της ανακωχής).
- συγκατάθεση ή παραχώρηση.
π.χ. Οἱ δ' οὖν γελῶντων(= Αυτοί ας γελούν).
- ευχή ή κατάρα.
π.χ. Ὑγίαινε. Ἐρρέτω (= στα κομμάτια!).
- συμβουλή.
π.χ. Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα.
- δέηση ή παράκληση.
π.χ. Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με τους τύπους της προστακτικής ενεστώτα και αορίστου που ζητούνται:

ρήμα	πρόσωπο	προστακτική ενεστώτα	προστακτική αορίστου
κινδυνεύω	β' εν.		
δικάζω	γ' εν.		
θαυμάζω	β' πληθ.		
παύω	γ' πληθ.		
θύω	γ' πληθ.		

2. Να μεταφέρετε τους τύπους των ρημάτων στην προστακτική ενεστώτα και αορίστου διατηρώντας σταθερά το πρόσωπο και τον αριθμό:

οὗτος		
	Ενεστώτας	Αόριστος
γράφει		
πράττει		
κηρύττει		

ὕμεις		
	Ενεστώτας	Αόριστος
κρύπτετε		
ταράττετε		
πείθετε		

3. Να εντοπίσετε τους τύπους προστακτικής στις παρακάτω φράσεις και να αναγνωρίσετε τον χρόνο στον οποίο βρίσκονται και τη σημασία τους:

α. Ὡ ἄνδρες, τὸ τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν γυμνάσατε.

β. Ὡ νεανία, δίωκε τὰ ἐσθλῶν ἢ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐπιτηδεύματα.

γ. Ταῦτα μὴ πράττετε.

δ. Κηρύξατε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.

ε. Νῦν, ὦ Σώκρατες, διδάξόν με τὴν ἀρετὴν.

στ. Εἰ ἀληθῆ λέγεις, σῶσον σεαυτὸν.

4. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον κατάλληλο τύπο προστακτικής του ρήματος που δίνεται σε παρένθεση και να βρείτε την ειδικότερη σημασία της προστακτικής κάθε φορά:

α. _____, Κύριε, τον λαόν Σου (σώζω, αόρ.).

β. _____ μέν, _____ δέ, (πατάσσω, ἀκούω, αόρ.)

γ. _____ βραδέως (σπεύδω, ενεστ.).

δ. Οὐς ὁ θεός συνέζευξεν ἄνθρωπος μή _____ (χωρίζω, ενεστ.).

Θεοὶ μέγιστοι τοῖς φρονουῖσιν οἱ γονεῖς.

Μένανδρος, Γνώμαι μονόστιχοι

Οἱ πιο σημαντικοὶ θεοὶ γιὰ τους συνετούς εἶναι οἱ γονεῖς τους.

Ενότητα 12

Ο Σίσυφος ήταν θρυλικός για την πονηριά του και τα πανούργα σχέδια που κατέστρωνε σε βάρος θεών και ανθρώπων. Γι' αυτό καταδικάστηκε να σπρώχνει αιώνια επάνω σε έναν λόφο έναν μεγάλο βράχο, που κυλούσε πάλι χαμηλά κι εκείνος τον έσπρωχνε πάλι από την αρχή (μελανόμορφος αμφορέας, περ. 510-500 πΧ., Staatliche Antikensammlungen, Μόναχο).

Τα φαινόμενα απατούν

Α. Κείμενο Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος (βλ. Ενότητα 5), δεινός εκκλησιαστικός ρήτορας, έδωσε με τον βίο του ένα χειροπιαστό παράδειγμα αφοσίωσης στον συνάνθρωπο και έμπρακτης εφαρμογής των κηρυγμάτων του Χριστού. Στους πολυάριθμους και μακροσκελείς λόγους του στηλιτεύει την υποκρισία που κυριαρχούσε στην εποχή του και τονίζει την ανάγκη να απομακρυνθούν

οι πιστοί από τα εφήμερα «αγαθά» και να θεμελιώσουν τη ζωή τους σε ουσιαστικές αξίες.

Ἔστωσαν δύο ἁμαρτωλοὶ, ὁ μὲν κολαζόμενος, ὁ δὲ μὴ κολαζόμενος. Μὴ λέγε, μακάριος οὗτος, ὅτι πλουτεῖ, ὀρφανοὺς ἀποδύει, χήρας βιάζεται. Καίτοι οὐ νοσεῖ, ἀλλ' ἀρπάζων εὐδοκιμεῖ, τιμῆς μεγάλης ἀπολαύει καὶ δυναστείας, οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν ὑπομένει· ἀλλὰ τοῦτον μάλιστα θρήνει, ὅτι καὶ νοσεῖ, καὶ οὐ θεραπεύεται. Ἐὰν ἴδῃς τινὰ ὑδέρῳ κατεχόμενον, καὶ μὴ τρέχοντα πρὸς τὸν ἰατρὸν, ἀλλὰ τράπεζαν ἔχοντα Συβαριτικὴν, μεθύοντα καὶ ἐπιτείνοντα τὴν νόσον, μακαρίζεις τοῦτον, ἢ ταλανίζεις; Ἐὰν δὲ ἕτερον ἴδῃς ὑδέρῳ κατεχόμενον, ἰατρικῶν ἀπολαύοντα χειρῶν, λιμῶ ἑαυτὸν ἐκδιδόντα, φαρμάκοις προσκαρτεροῦντα πικροῖς, οὐχὶ τοῦτον πολὺ μᾶλλον ἐκείνου μακαρίζεις; Ὁμολόγηται· ὁ μὲν γὰρ νοσεῖ, καὶ οὐ θεραπεύεται· ὁ δὲ νοσεῖ, καὶ ἀπολαύει ἰατρείας. Ἐπίπονος μὲν ἡ ἰατρεία, ἀλλ' ὠφέλιμον αὐτῆς τὸ τέλος. Οὕτως ἐστὶ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ.

Ἰωάννης Χρυσόστομος,
Περὶ Λαζάρου, PG 48.1030-1031 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ἔστωσαν	ας υποθέσουμε ὅτι υπάρχουν
ὁ μακάριος, ἡ μακαρία, τὸ μακάριον	ευτυχισμένος (πβ. ν.ε.: μακαριστός, μακαριότητα)
ἀποδύω	γδύνω (πβ. ν.ε.: αποδυτήρια)

βιάζομαι	χρησιμοποιώ βία, επιτίθεμαι σε κάποιον
καίτοι	και πράγματι, και βέβαια
εὐδοκιμέω, εὐδοκιμῶ	προοδεύω, προκόβω
ἀπολαύω + γεν	απολαμβάνω (πβ. ν.ε.: απόλαυση, απολαυστικός)
ἡ δυναστεία	η δύναμη, η εξουσία (πβ. ν.ε.: δυνάστης, καταδυναστεύω)
οὐδέν τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν ὑπομένει	δεν υποφέρει από καμιά ανθρώπινη δυστυχία
μάλιστα (υπερθ. βαθμ. επιρρ. μάλα) θρήνει (β' εν. προστ. ενεστ. ρ. θρηνέω, θρηνῶ)	πάρα πολύ να τον θρηνεῖς
ὁ ὕδερρος	η υδρωπικία, η συσσώ- ρευση υγρού σε κοιλότητες του σώματος
ἡ Συβαριτική τράπεζα	το βαρυφορτωμένο με εδέσματα τραπέζι
μεθύω	μεθάω
ἐπιτείνω	επιδεινώνω (πβ. ν.ε.: επίταση, επιτατικός)
μακαρίζω	καλοτυχίζω, θεωρώ ευτυχισμένο
ταλανίζω	θεωρώ δυστυχισμένο (πβ. ν.ε.: ταλαίπωρος, ταλαιπωρία)

<p>ἰατρικῶν ἀπολαύοντα χειρῶν</p>	<p>να απολαμβάνει ιατρικής φροντίδας</p>
<p>λιμῶ ἑαυτὸν ἐκδιδόντα</p>	<p>να παραδίδεται στην πείνα (πβ. ν.ε.: λιμάζω, λιμασμένος ≠ λοιμὸς = μεταδοτική ασθένεια), να αποφεύγει το φαγητό</p>
<p>φαρμάκοις προσκαρτεροῦντα (μτχ. ενεστ. ρ. προσκαρτερέω, προσκαρτερῶ) πικροῖς</p>	<p>να παίρνει με υπομονή (πβ. ν.ε.: καρτερία, εγκάρ- τέρηση, καρτερικότητα) φάρμακα πικρά</p>
<p>μᾶλλον (συγκρ. βαθμ. επιρρ. μάλα) ἐκείνου (β´ ὄρος σύγκρισης)</p>	<p>πιο πολύ από εκείνον</p>
<p>ὠμολόγηται ἢ ἰατρεία</p>	<p>εἶναι κοινά παραδεκτό η θεραπεία (πβ. ν.ε.: γιατρός, γιατρεία)</p>
<p>τὸ τέλος</p>	<p>ο σκοπός (πβ. τελικές προτάσεις, τελικές μετοχές, εντελέχεια)</p>

Ερμηνευτικά σχόλια

τράπεζαν ἔχων Συβαριτικήν: Η Σύβαρις ήταν πόλη της Κάτω Ιταλίας χτισμένη πάνω στον ομώνυμο ποταμό. Οι κάτοικοί της ήταν γνωστοί για τον πλούτο και τη ροπή τους στην πολυτέλεια, τη φιληδονία και την αλαζονεία. Για τον λόγο αυτό το επίθετο «*συβαριτικός*»

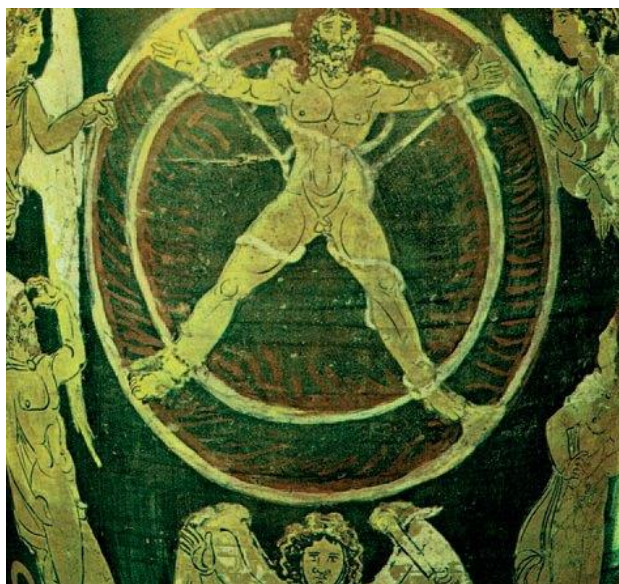
έφτασε να προσδιορίζει μεταφορικά καθετί το υπερβολικό και ηδονικό.

Ερωτήσεις

1. Ποιον εκφραστικό τρόπο χρησιμοποιεί ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, για να εξηγήσει στους πιστούς γιατί δεν πρέπει να θαυμάζουν όσους ζουν μέσα στην αμαρτία;
2. Ποια στάση ζωής προβάλλει έμμεσα, με το απόσπασμα που μελετήσατε, ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος;
3. Πιστεύετε ότι όσα αναφέρει ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος έχουν εφαρμογή στην εποχή μας; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας.

Οι θεοί τιμώρησαν τον Τάνταλο για την ασέβεια προς αυτούς καταδικάζοντάς τον σε αιώνια ανικανοποίητη πείνα και δίψα. Άλλοι λένε ότι κρέμασαν επάνω από το κεφάλι του έναν πελώριο βράχο που απειλούσε να τον συντρίψει. Σε αυτό το αγγείο φαίνεται η προσπάθειά του να συγκρατήσει τον βράχο (απουλικός κρατήρας, ύστερος 4ος αι. π.Χ., Staatliche Antikensammlungen, Μόναχο).

Δεμένος στον πύρινο τροχό, ο Ιξίων, ο βασιλιάς των Λαπιθών, πληρώνει την αχαριστία του απέναντι στους θεούς. Στο πρόσωπό του φαίνεται η οδύνη από τη φωτιά και τα δαγκώματα των φιδιών που τον τυλίγουν (αμφορέας, περ. 330-320 π.Χ., Staatliche Museen, Βερολίνο).

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

τέλος [= σκοπός, τέλος]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: τέλος]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	τό τελεστή- ριον [= τόπος ιεροτελεστίας], τελεστικός [= 1. κατάλληλος να κάνει κάτι 2. κατάλληλος για μύηση]	τελῶ [= κάνω, εκτελώ, πραγμα- τοποιώ], ἤ τέλεισις, ἤ τελετή	

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόριζα	απλά	τελευτῶ [= τελειώνω, πεθαίνω], ἢ τελευτή	ὁ τελεστής [= (α.ε.) 1. αρχηγός, 2. μυσταγωγός, (ν.ε.) ὄρος των μαθηματικών και της φυσικής], τελικός, τέλειος, ἢ τελειότης (-τητα) τελειῶ (-ώνω) ἢ τελείω- σις (-η) τὸ τελείωμα τελειω- τικός [= (α.ε.) απο- τελεσματικός (ν.ε.) οριστικός], τελευταῖος	
	σύνθετα	τελεσιουργῶ τελεσιουργός δημοτελής, ὑπερτελής [= αὐτός που ξεχωρίζει]	τελεσφορῶ, τελεσφόρος, ὁ τελετάρχης, διατελῶ, ἀποτε- λῶ ἐκτελῶ, ἐπιτε- λῶ, συντελῶ, ἀποτελειῶ (-ώνω) ἢ αὐτο- τέλεια ἢ ἐντέλεια [= η τελειότητα] πολυτελής, ὑποτελής, ἀτελής ἢ ἀτέλεια, ἡμιτελής, εὐτελής	τελεσίδικος τελεσίγραφο τελειοποίηση τελειόφοιτος εκτέλεση, εκτελεστικός, ατελέσφο- ρος, ιδιοτελής, ιεροτελεστία

Ασκήσεις

1. Να εξετάσετε τη διαφορά στη σημασία που παρουσιάζουν οι λέξεις *άτελεια* και *ύποτελής* στην α.ε. και στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.
2. Αφού συμβουλευτείτε το λεξικό σας, να γράψετε προτάσεις στη ν.ε. χρησιμοποιώντας τις λέξεις «*τελεσφωρώ*», «*αυτοτέλεια*» και «*υποτελής*».
3. Να συμπληρώσετε τα κενά με κατάλληλα ουσιαστικά και επίθετα της α.ε. από τον Λεξιλογικό Πίνακα, ομόρριζα των λέξεων που δίνονται παρακάτω:

A´	B´
ἀποτελῶ	το _____
ἐπιτελῶ	ἡ _____ ὁ/ ἡ _____ τὸ _____
διατελῶ	ὁ/ ἡ _____ το _____
ὁ/ ἡ εὐτελής, τὸ εὐτελές _____	ἡ _____
ὁ/ ἡ _____, τὸ _____	ἡ αὐτοτέλεια
ὁ/ ἡ πολυτελής, τὸ πολυτελές	ἡ _____
ὁ/ ἡ _____, το _____	ἡ ἐντέλεια

B2. Ετυμολογικά

Νόθα σύνθετα

Νόθα σύνθετα ονομάζονται οι λέξεις που έχουν ως α' συνθετικό ακέραιη πτώση ονόματος και όχι απλό θέμα.

Ειδικότερα στα νόθα σύνθετα:

Το **α' συνθετικό** μένει αμετάβλητο, π.χ. πασιγνωστος (πᾶσι), δορυφόρος (δόρυ).

Το **β' συνθετικό** άλλοτε μένει αμετάβλητο, π.χ. πασιγνωστος (γνωστός) και άλλοτε υφίσταται μεταβολές, όπως στις υπόλοιπες κατηγορίες σύνθετων λέξεων, π.χ. δορυφόρος (φέρω).

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε με τα συνθετικά που σας δίνονται νόθα σύνθετα ονόματα και να δηλώσετε, όπου είναι απαραίτητο, τις μεταβολές των β' συνθετικών τους:

πῦρ + φέρω _____

νέα + πόλις ἢ _____

ναῦς (δοτ. πληθ. ναυσί) + πόρος _____

φῶς + φέρω _____

μέλι + γλῶσσα _____

2. Να αναλύσετε τις παρακάτω σύνθετες λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στα συνθετικά τους μέρη και να σημειώσετε τις μεταβολές των β' συνθετικών, όπου χρειάζεται. Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στη σύνθεση με β' συνθετικό λέξη κλιτή.

τελεσφόρος _____
 δημοτελής _____
 άτελής _____
 άποτελῶ _____
 ήμιτελής _____
 έπιτέλεισις _____

Γ. Γραμματική

1. Προστακτική ενεστώτα ρ. είμι και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Ο τύπος **ἔστων** του κειμένου της Ενότητας είναι τύπος προστακτικής ενεστώτα τον ρ. **είμι**.

Κλίση προστακτικής ενεστώτα ρ. είμι

β' εν. γ' εν.	<u>ἴσθι</u> ἔστω
β' πληθ. γ' πληθ.	<u>ἔστε</u> ἔστων, ἔστων, ὄντων

Η προστακτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την προστακτική ενεστώτα του ρ. είμι, π.χ. λε-λυκῶς, -υῖα, -ὄς ἴσθι, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. λέλυκε, λελυκέτω κτλ.

❖ Να κλίνετε την προστακτική παρακειμένου του ρ. **κελεύω**:

Κλίση προστακτικής παρακειμένου βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

κεκελευκῶς, - υῖα, - ὄς _____

κεκελευκότες, - υῖαι, - ὄτα _____

2. Ανώμαλα επίθετα

α. πολὺς, πολλή, πολύ

❖ Στον πίνακα κλίσης του επιθέτου να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους του θηλυκού γένους (που κλίνεται κατά τα πρωτόκλιτα θηλυκά ουσιαστικά σε -η) και τους τύπους πληθυντικού αριθμού του αρσενικού και του ουδέτερου (που κλίνονται κατά τα δευτερόκλιτα αρσενικά και ουδέτερα ουσιαστικά, αντίστοιχα):

	ενικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	πολύς	πολλ ...	πολύ
γεν.	πολλοῦ	πολλ ...	πολλοῦ
δοτ.	πολλῶ	πολλ ...	πολλῶ
αιτ.	πολύν	πολλ ...	πολύ
κλητ.	πολύ	πολλ ...	πολύ

	πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	πολλ ...	πολλ ...	πολλ ...
γεν.	πολλ ...	πολλ ...	πολλ ...
δοτ.	πολλ ...	πολλ ...	πολλ ...
αιτ.	πολλ ...	πολλ ...	πολλ ...
κλητ.	πολλ ...	πολλ ...	πολλ ...

Παρατήρηση

Με **-λ-** γράφονται οι τύποι που η κατάληξή τους περιέχει **-ν-**. Με **-λλ-** γράφονται οι υπόλοιποι τύποι (παρατήρηση χρήσιμη και για τη ν.ε.).

β. μέγας, μεγάλη, μέγα

❖ Στον πίνακα κλίσης του επιθέτου να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους του θηλυκού γένους (που κλίνεται κατά τα πρωτόκλιτα θηλυκά ουσιαστικά σε **-η** και τους τύπους πληθυντικού αριθμού του αρσενικού και του ουδέτερου (που κλίνονται κατά τα δευτερόκλιτα αρσενικά και ουδέτερα, ουσιαστικά, αντίστοιχα):

	ενικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	μέγας	μεγαλ...	μέγα
γεν.	μεγάλου	μεγαλ...	μεγάλου
δοτ.	μεγάλω	μεγαλ...	μεγάλω
αιτ.	μέγαν	μεγαλ...	μέγα
κλητ.	μέγα/ μεγάλε	μεγαλ...	μέγα

	πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	μεγαλ...	μεγαλ...	μεγαλ...
γεν.	μεγαλ...	μεγαλ...	μεγαλ...
δοτ.	μεγαλ...	μεγαλ...	μεγαλ...
αιτ.	μεγαλ...	μεγαλ...	μεγαλ...
κλητ.	μεγαλ...	μεγαλ...	μεγαλ...

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους της προστακτικής ενεστώτα του ρ. είμί:

α. Γενναῖοι ὑμεῖς _____.

β. Εὐτυχής _____ ὅστις φίλους ἔχει.

γ. Ὡ νεανία, _____ φιλαλήθης.

δ. _____, ὦ νέοι, πολυμαθεῖς.

2. Να γράψετε τους παρακάτω τύπους στην προστακτική παρακειμένου διατηρώντας το ίδιο πρόσωπο (η μετοχή να τεθεί στο αρσενικό γένος):

κεκῶλυκας

πεφεύγατε

παρεσκεύακε

ἐπεψήφικε

3. Να γράψετε τους τύπους προστακτικής ενεστώτα και παρακειμένου που ζητούνται:

οὔτοι (δανείζω)

σύ (θεραπεύω)

οὔτος (γράφω)

4. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται:

α. β´ εν. προστ. παρακ. ρ. δουλεύω.

β. γ´ πληθ. προστ. παρακ. ρ. πιστεύω.

γ. β´ εν. προστ. αορ. ρ. ἐρμηνεύω.

δ. β´ εν. προστ. παρακ. ρ. ἀκούω.

ε. γ´ εν. προστ. παρακ. ρ. παρασκευάζω.

στ. β´ πληθ. προστ. ενεστ. ρ. κρύπτω.

5. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τους κατάλληλους τύπους των επιθέτων **πολύς, πολλή, πολύ και μέγας, μεγάλη, μέγα**:

α. Τὰ δὲ βιβλία αὐτοῦ π_____ καταγέλωτος γέμει.

β. Οὐ βασιλέα μ_____ αὐτὸν προσαγορευόμεν ὥσπερ αἰχμάλωτοι;

γ. Τὰ τείχη κατέσκαπτον π_____ προθυμία, νομίζοντες ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῇ Ἑλλάδι ἄρχειν τῆς ελευθερίας.

δ. Οὐκ ἔστιν μ _____ καὶ νεανικὸν φρόνημα
λαβεῖν μικρὰ καὶ φαῦλα πράττοντας.

ε. Τὰ κάλλιστα καὶ πολυτελέστατα τῶν Μακεδονικῶν
ὄπλων ἐπέμπετο π _____ ἀμάξαις.

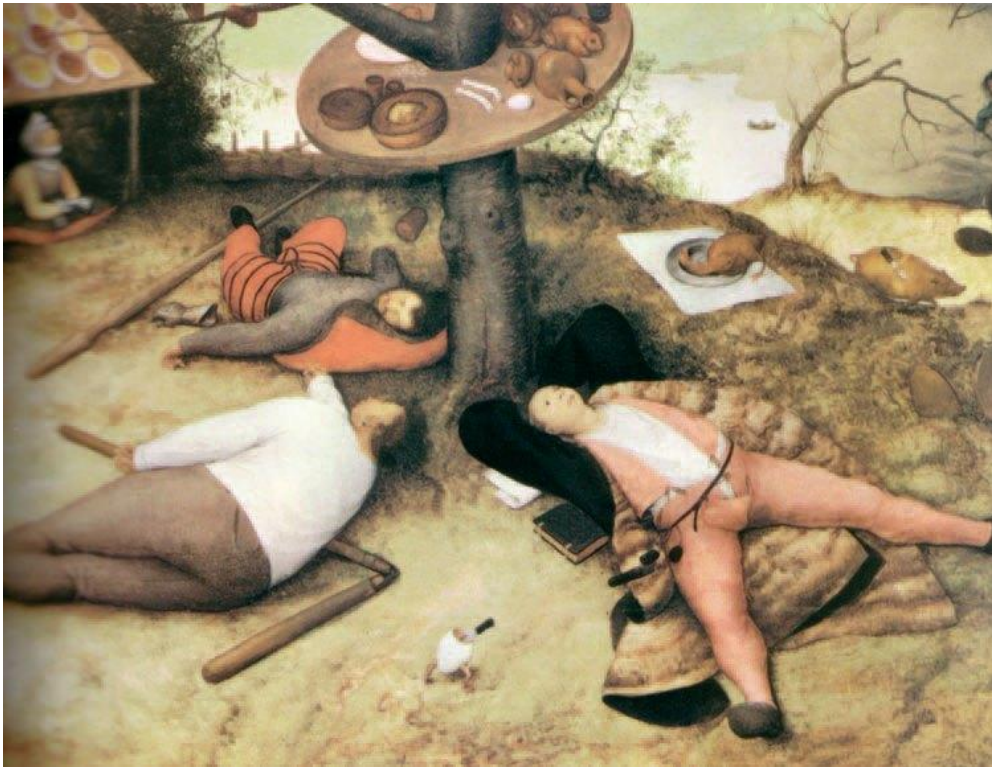
στ. Ἐμβάλλουσιν (= εἰσβάλλουν) εἰς τὴν Ἀττικὴν
στρατῶ μ _____ Λακεδαιμόνιοι μετὰ
τῶν συμμάχων.

Ὁ δὲ πλοῦτος ἡμᾶς, καθάπερ ἰατρός κακός, πάντας
βλέποντας παραλαβῶν τυφλοὺς ποιεῖ.

Ἄντιφάνης

Ο πλούτος ὅμως, ὅπως ο κακός γιατρός, ενώ μας
παραλαμβάνει με καλή ὄραση, μας κάνει τυφλοὺς.

Ενότητα 13

Πέτερ Μπρέχελ ο Πρεσβύτερος, Η Γη της αφθονίας (1567). Μια εύγλωττη χιουμοριστική περιγραφή των αποτελεσμάτων ενός γεύματος χωρίς εγκράτεια (Παλαιά Πινακοθήκη Μονάχου).

Η σωστή στάση στο θέμα της τροφής

Α. Κείμενο Ο Ιωάννης Στοβαίος (5ος αι. μ.Χ.) συγκέντρωσε στο Άνθολόγιον που συνέθεσε επίλεκτα χωρία από πολυάριθμους ποιητές και πεζογράφους βασιζόμενος και σε προϋπάρχουσες ανάλογες συλλογές. Μεταξύ των ανθολογουμένων είναι και ο Μουσώνιος Ρούφος (1ος αι. μ.Χ.), ένας στωικός φιλόσοφος που ίδρυσε ονομαστή σχολή στη Ρώμη. Υποστήριζε ότι οι άνθρωποι είναι ασθενείς και ότι μόνο η φιλοσοφία μπορεί να τους θεραπεύσει. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε μιλάει για τους κινδύνους που κρύβει το φαγητό και τη στάση που πρέπει να τηρεί ένας συνετός άνθρωπος στο θέμα αυτό.

Πολλῶν ἡδονῶν οὐσῶν, αἶ τὸν ἄνθρωπον ἐνδιδόναι αὐταῖς βιάζονται παρὰ τὸ συμφέρον, δυσμαχωτάτη εἶναι δοκεῖ ἢ περί τροφήν ἡδονή. Ταῖς μὲν γὰρ ἄλλαις ἡδοναῖς σπανιώτερον ὀμιλοῦμεν, ταύτης δὲ ἀνά πᾶσαν ἡμέραν πάντως πειρᾶσθαι ἀνάγκη, ὥστε πλείους οἱ ἐνταῦθα κίνδυνοι. Καί γὰρ ὁ πλέον ἢ δεῖ ἐσθίων ἀμαρτάνει, καὶ ὁ κατασπεύδων ἐν τῷ ἐσθίειν, καὶ ὁ τὰ ἡδίω τῶν ὑγιεινοτέρων βρώματα προτιμῶν. Ἔστι δὲ ἀμαρτία περί τροφήν καὶ ὅταν παρὰ καιρὸν προσφερώμεθα αὐτήν. Ἔτι δὴ καὶ ἄλλων ἀμαρτιῶν οὐσῶν περί τροφήν, δεῖ ἀπασῶν καθαρεύειν. Καθαρεύοι δ' ἂν τις ἐθίζων αὐτὸν αἰρεῖσθαι σῖτον οὐχ ἵνα ἡδῆται ἀλλ' ἵνα τρέφηται, οὐδ' ἵνα λειάνηται την κατάποσιν ἀλλ' ἵνα ῥωννύηται τὸ σῶμα. Καί γὰρ γέγονεν ἡ μὲν κατάποσις δίοδος εἶναι τροφῆς, οὐχ ἡδονῆς ὄργανον, ἡ δὲ γαστήρ τοῦ αὐτοῦ χάριν οὐπερ ἔνεκα καὶ φυτῶ ῥίζα γέγονεν. Διὸ καὶ προσήκει ἐσθίειν ἡμῖν ἵνα ζῶμεν, οὐχ ἵνα ἡδῶμεθα.

Γάιος Μουσώνιος Ροῦφος (Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον 3.18.37), διασκευή

Γλωσσικά σχόλια

ἡ ἡδονή	ἡ ευχαρίστηση
ἐνδιδόναι (απαρ. ενεστ. ρ. ἐνδίδωμι) αὐταῖς βιάζονται	εξαναγκάζουν να υποκύψει (πβ. ν.ε.: ενδοτικός) σε αυτές
ὁ/ ἡ δύσμαχος, τὸ δύσμαχον	δυσπολέμητος, ακατανίκητος (πβ. ν.ε.: αμαχητί, μαχητικός)

<p>ὀμιλέω, ὀμιλῶ</p> <p>πειράομαι, πειρῶμαι + γεν ταύτης πάντως πειρᾶσθαι ἀνάγκη (ἐστί)</p>	<p>έρχομαι σε επαφή, ασχολούμαι με κάτι</p> <p>δοκιμάζω κάτι</p> <p>αυτήν είναι ανάγκη να τη γευόμαστε (πβ. ν.ε.: πείραμα, πειρατής, απόπειρα) οπωσδήποτε</p>
<p>πλείους (και πλείονες, συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ πολύς, ἡ πολλή, τὸ πολύ)</p> <p>ἐνταῦθα</p>	<p>περισσότεροι (πβ. ν.ε.: πλειονοψηφία, πλειονότητα, πλεόνασμα)</p> <p>εδώ, σε αυτή την περίπτω- ση</p>
<p>ὁ πλεόν ἢ δεῖ (β' ὅρος σύγκρισης) ἐσθίων</p> <p>ἀμαρτάνω</p>	<p>αυτός που τρώει περισσό- τερο απ' όσο πρέπει</p> <p>σφάλλω (πβ. ν.ε.: διαμαρτία)</p>
<p>ὁ κατασπεύδων ἐν τῷ ἐσθίειν</p>	<p>αυτός που τρώει βιαστικά / λαίμαργα</p>
<p>ὁ τὰ ἡδίω (και ἡδίονα, συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ ἡδύς, ἡ ἡδεῖα, τὸ ἡδύ) τῶν ὑγιεινοτέρων βρωμάτων (β' ὅρος σύγκρ.) προτιμῶν (μτχ. ενεστ. ρ. προτιμάω, προτιμῶ)</p> <p>ἡ ἀμαρτία</p>	<p>αυτός που προτιμάει τις πιο ευχάριστες παρά τις πιο υγιεινές τροφές</p> <p>το σφάλμα</p>
<p>ὅταν παρὰ καιρὸν προσφερώμεθα αὐτήν</p>	<p>ὅταν την τρώμε ἀκαιρα / σε λάθος ὥρα</p>

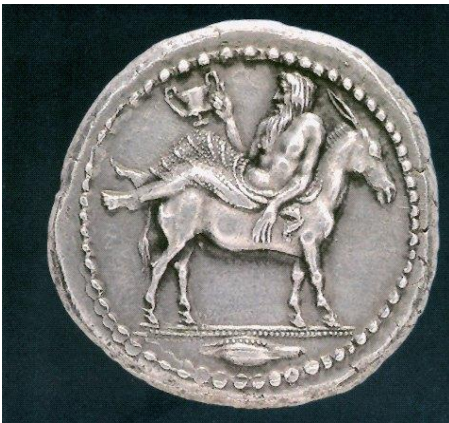
καθαρεύω	είμαι καθαρός, απέχω από κάτι κακό (πβ. ν.ε.: καθαρεύουσα, κάθαρση)
ἐθίζων αὐτόν αἰρεῖσθαι (απαρ. ενεστ. ρ. αἰρέομαι, αἰροῦμαι)	εάν συνηθίσει (πβ. ν.ε.: εθισμός, εθιστικός, ἐθιμο, ἥθος) τον εαυτό του να επιλέγει (πβ. ν.ε.: αιρετός, αἵρεση, αρχαιρεσίες)
ὁ σῖτος (πληθ. τὰ σῖτα)	τα δημητριακά, (εδώ) η τροφή (πβ. ν.ε.: ασιτία, υποσιτισμός, επισιτισμός)
ἵνα ἡδῆται (υποτ. ενεστ. ρ. ἡδομαι)	για να ευχαριστιέται
ἵνα λειάνηται (υποτ. ενεστ. ρ. λειάνομαι) τὴν κατάποσιν	για να ευχαριστεῖ (πβ. ν.ε.: λείανση, λείος) τον οισοφάγο (πβ. ν.ε.: καταπίνω)
ἵνα ῥωννύηται (υποτ. ενεστ. ρ. ῥώννυμαι)	για να ενδυναμώνει (πβ. ν.ε.: ῥώμη, ρωμαλέος, επίρρωση)
ἡ γαστήρ γέγονεν (οριστ. παρακ. ρ. γίγνομαι) τοῦ αὐτοῦ χάριν οὐπερ ἔνεκα καὶ φυτῶ ῥίζα	η κοιλιά (πβ. ν.ε.: γαστρονομία, γαστρορραγία) έχει δημιουργηθεί για τον ίδιο λόγο για τον οποίο έχει δοθεί στο φυτό η ρίζα
διό	γι' αυτό
προσῆκει (απρόσ. ρ.)	αρμόζει, ταιριάζει

Ερμηνευτικά σχόλια Ο Γάιος Μουσώνιος Ρούφος
(περ. 30-100 μ.Χ.) ήταν συγγραφέας και στωικός φιλόσοφος από την πόλη Βαλσίνιοι της Ιταλίας. Δίδαξε στη Ρώμη επί Νέρωνος, Βεσπασιανού και Τίτου και εξορίστηκε δύο φορές. Μεταξύ των μαθητών του ήταν ο Δίων ο Χρυσόστομος και ο Επίκτητος. Δε σώθηκαν έργα του, παρά μόνο σημειώσεις από τη διδασκαλία του μέσω του μαθητή του Λουκίου, τις οποίες διέσωσε ο Στοβαίος στο έργο του Άνθολόγιον. Οι συμβουλές του αναφέρονται σε όχι συνηθισμένα θέματα, όπως ο τρόπος ένδυσης και συμπεριφοράς, ο γάμος, η ανατροφή των κοριτσιών και η θέση των γυναικών στη φιλοσοφία.

Ερωτήσεις

- 1. Πώς χαρακτηρίζει ο συγγραφέας τις απολαύσεις που σχετίζονται με το φαγητό και με ποια επιχειρήματα στηρίζει την άποψή του;**
- 2. Ποια σφάλματα που σχετίζονται με τη διατροφή επισημαίνονται στο κείμενο;**
- 3. Ποια είναι, σύμφωνα με τον Μουσώνιο Ρούφο, η ενδεδειγμένη συμπεριφορά στα θέματα της διατροφής;**
- 4. Πιστεύετε ότι όσα παρατηρεί ο Μουσώνιος Ρούφος είναι επίκαιρα στην εποχή μας; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας.**

Ψηφιδωτό δάπεδο που παρουσιάζει με μεγάλη λεπτομέρεια υπολείμματα φαγητού, ώστε να προκαλείται οφθαλμαπάτη (τεχνική των tesserae, Μουσείο Βατικανού, Ρώμη).

Τετράδραχμο από τη Μένδη (περ. 425 π.Χ., Νομισματικό Μουσείο Αθηνών).

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

σῖτος [= τα δημητριακά, (από τον 4ο αι. μ.Χ.) το σάρι, η τροφή]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: σῖτον]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόριζα	απλά	ἡ σιτεία [= η παροχή τροφής], ὁ σιτευτής , ἡ σίτησις < σιτῶ, τὸ σιτίον	τὸ σιτᾶριον (-ι) [= (α.ε.) μικρή ποσότητα δημη- τριακῶν, τεμά- χιο ἄρτου, λίγη τροφή, (ν.ε.) σιτᾶρι] σιτευτός [= καλοθρεμμένος] σιτεύω [= (α.ε.) παρέχω σιτᾶρι και γενικῶς τρο- φή, (ν.ε.) γίνο- μαι τρυφερότε- ρος, ωριμάζω], σιτηρός (πληθ. τα σιτηρά), σιτίζω, ἡ σίτισις (-η) < σιτίζω, ὁ σιτισμός	σταράτος, σταρένιος, σ(ι)ταρήθρα σίτεμα, σιτιστής
	σύνθετα	σιταγωγός, ὁ σιτᾶρχης ἡ σιτοθήκη ὁ σιτοκάπη- λος [= ο σι- τέμπορος] σιτολογῶ ὁ σιτονόμος ὁ σιτοποιός	τὸ σιτηρέσιον (-ιο) [= μισθός στρατιώτη για αγορά τροφής], σιτοβολῶν (-ῶνας) [= (α.ε.) αποθήκη δημη- τριακῶν, (ν.ε.) περιοχή που παράγει πολύ σιτᾶρι]	σιτάλευρο, σιταποθήκη, σιταρόσπορος, σ(ι)ταρότοπος σιτέμπορος, σιτοκαλλιέργεια σιτοπαραγωγός , αραβόσιτος οικόσιτος, παράσιτο, παρασιτισμός

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρρiza	σύνηθετα	ὁ σιτοπῶλης, σιτοφάγος σιτοφόρος, ὁ σιτοφύλαξ σύσσιτος	ἡ σιτοδεία, ἄσιτος, ἐπισιτίζω ὁ ἐπισιτισμός, παράσιτος (ν.ε. το παράσιτο), παρασιτῶ, τὸ συσσίτιον (-ο)	παρασιτοκτό- νος, υποσιτίζω, υποσιτίζομαι, υπερσιτισμός, υποσιτισμός

Ασκήσεις

1. Να επιλέξετε από τις στήλες με λέξεις της Αρχαίας/ Νέας Ελληνικής και Νέας Ελληνικής του Λεξιλογικού Πίνακα αυτές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με μεταφορική σημασία και να γράψετε με καθεμία από τις λέξεις αυτές μια πρόταση στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με κατάλληλες λέξεις της ν.ε. από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

α. Τα λουλούδια σου είναι γεμάτα _____.

β. Ο φούρνος της γειτονιάς μου έχει πολύ νόστιμα _____ παξιμάδια.

γ. Είναι ειλικρινής άνθρωπος και τα λόγια του είναι πάντοτε _____.

δ. Πολλά παιδιά της Κατοχής αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα υγείας ως ενήλικοι εξαιτίας του

_____ τους στα πρώτα χρόνια της ζωής τους.

ε. Ο Δήμος θα οργανώσει τα Χριστούγεννα _____ για τους απόρους.

στ. Για να γίνει καλό το φαγητό, πρέπει να αφήσεις το κρέας να _____.

B2. Ετυμολογικά

Παρασύνθετα

Οι λέξεις που δεν παράγονται από απλές λέξεις (βλ. Παραγωγή) αλλά από σύνθετες λέγονται παρασύνθετες λέξεις ή παρασύνθετα, π.χ. από τη σύνθετη λέξη ζωγράφος (< ζωή + γράφω) προέρχεται η παρασύνθετη λέξη ζωγραφῶ. Τα παρασύνθετα είναι συνήθως:

Ρήματα (κυρίως σε -έω):

π.χ. εὐ̃ + δαίμων, σύνθετο εὐ̃δαιμών, παρασύνθετο εὐ̃δαιμονῶ
δυσ- + χεῖρ: σύνθετο δυσχερής, παρασύνθετο δυσχεραίνω

Ουσιαστικά αφηρημένα ή ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπο:

π.χ. εὐ̃ + γένος: σύνθετο εὐ̃γενής, παρασύνθετο εὐ̃γένεια
δυσ- + χεῖρ: σύνθετο δυσχερής, παρασύνθετο δυσχέρεια

Ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος ή και άλλα:

π.χ. διά + αἰρέω, -ῶ, σύνθετο διαιρέω,- ῶ,
παρασύνθετο διαιρετέος

διά + φαίνομαι: σύνθετο διαφαίνομαι, παρασύνθετο
διαφανής

Μερικά παρασύνθετα παράγονται από δύο ή περισσότερες λέξεις που συνήθως λέγονται μαζί και αποτελούν μία έννοια, αλλά δεν ενώνονται σε μία σύνθετη λέξη,

π.χ. Ἄρειος Πάγος: παρασύνθετο ἄρεοπαγίτης.

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε από τα συνθετικά που σας δίνονται σύνθετες λέξεις και τα αντίστοιχα παρασύνθετα ουσιαστικά και ρήματα:

συνθετικό	εὖ + δαίμων
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ουσ.)

συνθετικό	εὖ + φέρω
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ουσ.)

συνθετικό	δυσ + τύχη
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ουσ.) (ρήμα)

συνθετικό	ναῦς + μάχομαι
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ουσ.) (ρήμα)

συνθετικό	νόμος + τίθημι
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ρήμα)

συνθετικό	μακρός + θυμός
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ρήμα)

συνθετικό	καλλι- + γράφω
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ρήμα)

2. Αφού πρώτα σχηματίσετε στη δεύτερη γραμμή σύνθετες λέξεις με τα ουσιαστικά του κειμένου που σας δίνονται στην πρώτη γραμμή, να γράψετε τα παρασύνθετά τους στην τρίτη γραμμή των πινάκων:

συνθετικό	φίλος + σοφία
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ρήμα)

συνθετικό	φίλος + φρήν
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ρήμα)

συνθετικό	φίλος + τιμή
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ρήμα)

συνθετικό	λόγος + γράφω
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ρήμα)

συνθετικό	καρπός + φέρω
σύνθετη λέξη	ὄ
παρασύνθετη λέξη	(ρήμα)

3. Να συμπληρώσετε τα κενά της δεύτερης στήλης του πίνακα με τις σύνθετες λέξεις από τις οποίες προέρχονται τα παρασύνθετα ρήματα της τρίτης στήλης, και τα κενά της τρίτης στήλης με τα παρασύνθετα ρήματα που σχηματίζονται από τις σύνθετες λέξεις που δίνονται στη δεύτερη στήλη:

συνθετικό	σύνθετη λέξη	παρασύνθετη λέξη
σῖτος + τρώγω (θ. φαγ-)	σιτοφάγος	
σῖτος + φέρω		σιτοφορῶ
σῖτος + δίδωμι (θ. δο-)	σιτοδότης	
σῖτος + λέγω		σιτολογῶ
σῖτος + ἄγω		σιταγωγῶ

Γ. Γραμματική

Υποτακτική βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής

Οι τύποι προσφερώμεθα, ἤδηται, τρέφηται, λειάνηται και ἠδῶμεθα του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι υποτακτικής μέσης φωνής.

Χαρακτηριστικά θεματικά φωνήεντα της υποτακτικής του ενεστώτα και του αορίστου της μέσης φωνής είναι το ω και το η, όπως και στην ενεργητική φωνή.

Υποτακτική
ενεστώτα

παύ-ωμαι
παύ-η
παύ-ηται
παυ-ώμεθα
παύ-ησθε
παύ-ωνται

Υποτακτική
αορίστου

παύ-σ-ωμαι
παύ-σ-η
παύ-σ-ηται
παυ-σ-ώμεθα
παύ-σ-ησθε
παύ-σ-ωνται

Για τον σχηματισμό και την κλίση της υποτακτικής αορίστου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούνται οι ίδιες καταλήξεις, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των χρόνων αυτών.

π.χ. πράττομαι → πράξωμαι,
βλάπτομαι → βλάψωμαι,
σῶζομαι → σῶσωμαι.

Η υποτακτική του παρακειμένου μέσης φωνής σχηματίζεται περιφραστικά από τη μετοχη παρακειμένου μέσης φωνής του ρήματος και την υποτακτική ενεστώτα του ρ. εἶμι.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική υποτακτική παρακειμένου μ.φ. του ρ. λύω:

Κλίση υποτακτικής παρακειμένου μ.φ.

λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον

» » »

» » »

λελυμένοι, λελυμένοι, λελυμένα

» » »

» » »

Ασκήσεις

1. Να γράψετε την υποτακτική ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου των ρημάτων **θεραπεύομαι, φυλάττομαι, ρίπτομαι, ψεύδομαι.**

2. Να μεταφέρετε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους οριστικής στην υποτακτική του ίδιου χρόνου διατηρώντας το πρόσωπο και τον αριθμό:

διαλέλυσθε ἐπαύσαντο πειθόμεθα ἐγράψω	

πέπρακται βλάπτομαι ἀπήλλαχθε ἐκομισάμεθα	

3. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον σωστό τύπο υποτακτικής του ρήματος που δίνεται στην παρένθεση:

α. Δέομαι οὖν ὑμῶν καταψηφίσασθαι (= να καταδικάσετε με την ψήφο σας) Λεωχάρους, ἴν' ἃ ἡμῖν οἱ πρόγονοι κατέλιπον (= κληροδότησαν) ἡμεῖς _____ (κομίζομαι, αόρ.) καὶ μὴ μόνον τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἔχωμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα.

β. Ἐκεῖ μὲν γὰρ γέγραπται τα τείχη καθαιρεῖν (= να γκρεμίσουμε), ἐν δὲ τοῖσδε ἔξεστιν (= εἶναι δυνατόν) οἰκοδομεῖν· ναῦς ἐκεῖ μὲν δώδεκα κεκτῆσθαι, νῦν δ' ὅποσας ἂν ὑμεῖς _____ (βούλομαι, ενεστ.).

γ. Ὅστις ἂν οὖν ὑμῶν _____ (βούλομαι, ενεστ.) ἢ οικονομικός ἢ δημηγορικός ἢ στρατηγικός γενέσθαι ἢ ὅμοιος Ἀχιλλεῖ ἢ Αἴαντι ἢ Νέστορι ἢ Ὀδυσσεῖ, ἐμέ θεραπευέτω (= ας με ακολουθήσει).

δ. Ἦν δ' ἐλευθεροῦντες _____ (φαίνομαι, ενεστ.), τὸ κράτος τοῦ πολέμου βεβαιότερον ἔχετε.

4. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους της στήλης Α΄ με τη γραμματική αναγνώριση που τους αντιστοιχεί στη στήλη Β΄:

Α΄	Β΄
γεγραμμένοι ἦτε	α΄ πληθ. υποτ. αορ.
ἀντιταξώμεθα	β΄ πληθ. υποτ. παρακ.
ὑποδέξωνται	γ΄ πληθ. υποτ. αορ.
ἄφηται	γ΄ εν. υποτ. παρακ.
βεβουλευμένον ἦ	γ΄ εν. υποτ. αορ.
πιστεύη	β΄ εν. υποτ. ενεστ.

5. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον σωστό τύπο υποτακτικής του ρήματος που δίνεται στην παρένθεση. Κατόπιν να αναγνωρίσετε συντακτικώς το είδος των μετοχών:

α. Οὐδέν γὰρ ὄφελος ἔσται τῶν νῦν περὶ τῆς εἰρήνης γνωσθέντων (= ἀπὸ αὐτὰ που αποφασίστηκαν), ἦν μὴ ἡμεῖς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὀρθῶς _____ βουλεύομαι, αόρ.).

β. Ἴνα τοίνυν μὴ ἡμεῖς _____ (μάχομαι, ενεστ.) ἐν τοῖς λόγοις φίλοι ὄντες, ἀπόδεξαί (= να αποδεχθείς) μου ὃ λέγω.

γ. Οὐ μόνον δὲ αὐτῶν ἔνεκα τῶν παρανομούντων, ἵνα δίκην διδῶσιν (= για να τιμωρούνται), ἐπιμελεῖσθαι ἄξιον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων, ὅπως τούτους ὀρῶντες δικαιότεροι καὶ σωφρονέστεροι _____ (γίγνομαι, ενεστ.).

δ. Ἔστιν δ' οὐ χαλεπὸν τυχεῖν τούτων, ἣν ἐθελήσης κοινὸς ἅπασιν γενέσθαι καὶ _____ (παύομαι, ἀόρ.) ταῖς μὲν τῶν πόλεων οἰκείως ἔχων, πρὸς δὲ τὰς ἀλλοτρίως διακείμενος (= πρὸς ἄλλες πόλεις να διάκεισαι φιλικὰ καὶ πρὸς ἄλλες εχθρικὰ).

ε. Ἦν δὲ ὑπὸ Ἡρας δι' αὐτὸ τοῦτο τεταγμένος, ὅπως _____ (ἀνταγωνίζομαι, ἀόρ.) τῷ Ἡρακλεῖ.

Γνώσις βροτοῖς μέγιστον ἐν βίῳ κλέος.

Γρηγόριος Ναζιανζηνός,
Ἠθικά 916.8

Ἡ γνώση εἶναι ἡ μεγαλύτερη δόξα
για τοὺς ἀνθρώπους.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ 7	5
Ένας στοργικός ηγέτης Ξενοφών, Άγησίλαος 7.1-3	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: πράττω	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή – ουσιαστικό	
Γ. Γραμματική: Ευκτική ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων – Αναφορική αντωνυμία ὅς, ἥ, ὅ – Αναφορική αντωνυμία ὅστις, ἧτις, ὅ τι	
ΕΝΟΤΗΤΑ 8	25
Η γένεση της θρησκείας και της δικαιοσύνης Κριτίας, Σίσυφος απ. 19, στ. 1-21	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: ἄθλος	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – επίθετο	
Γ1. Ευκτική ενεστώτα, ρ.ειμί και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ. – Επίθετα γ' κλίσης	
Γ2. Σύνταξη: Τό άμεσο και έμμεσο αντικείμενο	
ΕΝΟΤΗΤΑ 9	45
Η Καλλιπάτειρα Παυσανίας, Έλλάδος Περιήγησις 5.6.7-8 (διασκευή)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: φέρω	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – ρήμα	
Γ. Σύνταξη: Επιρρηματικές μετοχές –Κατηγορηματική μετοχή	

ΕΝΟΤΗΤΑ 10	63
Ένας δύσκολος αντίπαλος	
Λουκιανός, Νεκρικοί Διάλογοι 24.2-3 (διασκευή)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: βίος	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ. Γραμματική–Σύνταξη: Επαναληπτικές ασκήσεις	
ΕΝΟΤΗΤΑ 11	79
Ο σεβασμός προς τους γονείς μέλημα του νόμου	
Πλάτων, Νόμοι 8811-e (διασκευή)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: φεύγω	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη άκλιτη	
Γ. Γραμματική: Προστακτική ενεστώτα και αορίστου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 12	94
Τα φαινόμενα απατούν	
Ίωάννης Χρυσόστομος, Περί Λαζάρου, ΡG 48.1030-1031 (διασκευή)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: τέλος	
B2. Ετυμολογικά: Νόθα σύνθετα	
Γ Γραμματική: Προστακτική ενεστώτα ρ. εἰμί και παρακειμένου ε. φ. βαρύτονων ρημάτων –Ανώμαλα επίθετα	

ΕΝΟΤΗΤΑ 13 109

Η σωστή στάση στο θέμα της τροφής

**Γάιος Μουσώνιος Ροῦφος (Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον
3.18.37), διασκευή**

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: σῖτος

B2. Ετυμολογικά: Παρασύνθετα

Γ. Γραμματική: Υποτακτική μ.φ. βαρύτονων ρημάτων

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.